AFGHAN GERMAN ONLINE
http://www.afghan-german.com
http://www.afghan-german.de
افغان جرمن آنلاین

مسئوولیت متن و شکل بدوش نویسندهٔ مضمون میباشد، عقیدهٔ نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاین نمی باشد.

عبدالباري جهاني

۲۰۱۹/۰۷/۲۱

ملي وحدت زموږ د تاريخ په رڼا کي

سريزه:

مشهوره تاريخي کيسه ده چي وايي کله چي ګوډ تيمور يا اميرتيمور کورګان آذربايجان او فارس، د توري او لښکرو په زور لاندي کړل نو د آل مظفر يا امير مبارزالدين د کورنۍ شهزاده ګان يې، چي کلونه کلونه يې پر دې سيمو پاچهي کړې وه او يو له بله يې سره وژلي او تباه کړي وه، پر دسترخوان سره راغونډ کړل او ورته وې ويل چي که تاسي ټولو اتفاق کړی وای نو نن به مو په ګډه يوه غښتلې پاچهي درلودلای. په ناستو شهزاده ګانو کي يوه ورته وويل چي که موږ اتفاق درلودلای نو نن به ته دلته ناست نه وای. تيمور هغه ګړی ومسل او څه يې ونه ويل. په سبا يې د مظفريه کورنۍ ټول شهزاده ګان قتل عام کړل.

له هغو کسانو څخه را نيولې چي د افغان له نامه سره حساسيت لري او ځانونه افغانستاني بولي، تر هغو کسانو پوري چي د افغانستان له نامه څخه نفرت لري او غواړي چي خراسان يا آريانا يې وبولي تر هغو کسانو پوري چي د افغان په نامه او د افغانستان په هيواد افتخار کوي، ټول د ملي وحدت چيغي وهي. ټول وايي چي د افغانستان د ټولو بدبختيو او بدمرغيو اساسي علت بې اتفاقي ده او ملي وحدت د ټولو رنځونو علاج دی. سوال دا دی چي دا ملي وحدت، چي په تېره بيا د وروستيو څلوېښتو کالو راهيسي يې، چي د هر چا له خولې يې اورو، ولي د عنقا مرغه دی او ولي نه راځي؟ زه په دې عقيده يم چي ملي وحدت، د نورو ډېرو اجتماعي ښېګڼو او نعمتونو په څېر، يو کلتور دی. او کلتور، په يوه ټولنه کي، د خاصو اجتماعي ضرورتونو او د تاريخ د جبر په اساس وده کوي. افغانستان، له بده مرغه، د ملي وحدت تاريخ او سابقه نه لري او يا يې د هغه د منځته راتللو او کلتور کېدلو لپاره اجتماعي او سياسي جبر احساس کړی نه دی .

څه باندي درې سوه کاله مخکي، د پښتنو د تاريخ يوه له تر ټولو هوښيارو مشرانو خوشحال خان خټک ويل چي :

اتفاق په پښتانه کي پيدا نه سو
ګني ما به د مغول ګرېوان پاره کړ

د نولسمي پېړۍ په وروستيو کلونو کي، سيد جمال الدين افغاني ته دا خبره منسوبه ده چي ويل يې » افغانانو اتفاق کړی دی چي اتفاق به نه کوو «

مشهور انګرېز مستشرق هنري جورج راورټي د ايراني نادرافشار په مقابل کي د پښتنو د مقاومت د ماتېدلو په باره کي ليکي: « په ورپسې کال، نادر له مشهد څخه د هرات د ابداليانو د ځپلو لپاره حرکت وکړ. د هغه هدف دا وو چي ټول افغانان وځپي. او دی، د غلجيانو او ابداليانو تر منځ د موجودو دښمنيو له امله، بريالی هم سو «...

راورټي وروسته د همدغه مخ په حاشيه کي ليکي: « د دې دواړو لويو قبايلو ترمنځ يوه ټينګ اتحاد به، چي يقيناً به نور قومونه هم ورسره يو ځای سوي وای، د جنګ نتيجې ته تغيير ورکړی وای...» راورټي ص ۶۱۰

د افغانستان په معاصر تاريخ کي، احمدشاه بابا لومړنی پاچا او زړه ور جنرال وو چي اوسنی افغانستان يې په واحد قلمرو کي شامل کړ او ان تر ډهلي، کشمير، سيند او بلوچستان پوري يې سِکه چلېدله. د هغه له وفات ۱۷۷۳ څخه وروسته، په دې څه کم دوه نيمو پېړيو کي، افغانستان په لس هاوو ځله د خارجي قتل عامونو او خپل منځي خونړيو جنګونو په ميدان بدل سوی دی .په سيمه کي ښايي بل هيواد د داسي بېرحمانه قتل عامونو او ناپايه قومي دښمنيو او خونړيو داخلي جنګونو تاريخ ونه لري .

د دې بدبختيو او خپل منځي بې اتفاقيو او جنګونو اساسي علت دا دی چي افغانانو، هروخت، د پرديو په مقابل کي، داسي قومي مقاومت کړی دی چي له لويه سره يې ملي صبغه نه ده درلودلې. له تاجکو څخه نيولې، تر اوزبيکو، هزاره او پښتنو پوري ټولوقومونو، په يوه چيغه او يوه سلا، توري او وسلو ته لاس کړی دی، پردي يې پسي اخيستي

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکني د ليکنيزې بني پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکي په خير و لولئ

او د پردیو تر ماتولو او شړلو وروسته یې سمدستي د یوه بل غاړي او ګرېوان ته لاس اچولی؛ زړې دښمنی بیرته تازه سوي او ژوندی سوي او داخلي جنګ، له سره، پیل سوی دی. څرنګه چي دې لویو قومونو، یو له بله او پښتنو په خپلو منځونو کي، د پردیو په مقابل کي د مقاومت د پیل کولو څخه مخکي وحدت نه دی درلودلی او یوازي د ګاونډیتوب د مجبورت په اساس یې د یوه بل تر څنګ په سوله کي ژوند کړی دی نو هر کله چي د ټولو قومونو د خاوري، مځکو، جایدادونو او مذهب عمومي دښمن ماته خوړلې ده د دوی ترمنځ هم د وحدت زمینه له منځه تللې او بیرته یو په بل سره لګېدلي دي .

په اصل کي، د هر اجتماعي پاڅون او عکس العمل ماهیت د هغه د عامل په اساس ټاکل کیږي. څرنګه چي د افغانانو د هر پاڅون عامل د هغوی پر خاوره او ګټو باندي د پردیو او بېګانه قواوو یا هیوادونو تېری دی نو، طبیعي خبره ده، چي د پردیو له وتلو یا د جنګ او مقاومت د اصلي عامل له لیري کېدلو څخه وروسته حالات بیرته خپل پخواني شکل ته ګرځېدلي دي. که د بېګانه له یرغل څخه مخکي اتفاق موجود وو نو دوام یې کړی دی او که بې اتفاقي موجوده وه نو هغه هم بیرته خپل پخواني حالت ته ګرځېدلې ده .

د ملت کېدلو او ملي یووالي لپاره، د یوه قوم یا قومونو ترمنځ، د مشترکو ملي ګټو وجود، چي تر ټولو عمده عامل دی، تر ټولو مهم عنصر دی. د قومونو د یوموټی کولو لپاره د پاچاهانو او سردارانو قوت او تدبیر او دغه راز د منورینو تبلیغ ښایي دوهمه درجه اهمیت ولري. په افغانستان کي لومړی عامل هیڅ وخت موجود نه وو او پاچاهانو او سردارانو یا د قومونو ترمنځ د ملي یووالي عمده اجتماعي ضرورت ته توجه نه ده کړې او یا یې د ایجادولو او ودي ورکولو لپاره فرصت نه دی درلودلی او منورینو هم، په دې برخه کي، یا خپله وظیفه سرته نه ده رسولې او یا یې حتی منفي رول لوبولی دی .

د مشترکو ملي ګټو نه موجودیت د دې معنی نه لري چي ګواکي ملي وحدت او یووالی ممکن نه دی او یا باید د عنقا خیالي مرغه وبلل سي. د افغانستان خلک، دا اوس ګړی، د مشترکو ګټو په مقابل کي دونه مشترک دردونه لري چي له بدخشان څخه نیولې تر هیلمند او هرات پوري، تاجک، اوزبیک، هزاره او پښتانه ټول پکښي شریک دي. په دې تیرو څلویښت کلنو غمیزو کي ټول قومونه د داخلي جنګونو، بې امنیتیو، د زورواکانو له تېریو او ظلمونو، په مخدره موادو اعتیاد، بېکاریو او بې کوریو له لاسه کړېدلي دي. په افغانستان کي هیڅ قوم نه سي کولای چي د دې مشترک درد علاج په یوازي سر وکړي. د دې مشترک درد علاج یوازي له مشترک طبیب سره دی او هغه ملي یووالی دی. د پېړیو د دې لاعلاجه رنځ د علاج کولو لپاره یوازي د مشرانو او منورینو ایمانداري په کار ده .

که څه هم چي د شورویانو له ماتي او په کابل کي د کمو نیسټ رژیم له ړنګېدلو څخه مخکي هم، د افغانانو او د هغوی د سیاسي تنظیمونو ترمنځ د اتحاد چنداني مزه نه وه؛ خو د مجاهدینو تنظیمونو، چي د افغانستان په تاریخ کي یې ښایی تر بل هر وخت د افغانستان د بېلو بېلو قومونو او توکمونو، د تل لپاره، د یو موټی کولو امکانات درلودلي وي، له بده مرغه، د خپلو سیاسي اغراضو او ګټو لپاره، او د پردیو په څرګند لمسون، قومي بې اتفاقیو ته نوره هم لمن ووهله. مختلفو قومونو او ژبو ته منسوبو منورینو، په تېره بیا په بهر کي اوسېدونکو او په ژبه پوه او تحصیل کړو کسانو، د دې پرځای چي د افغانستان د دې دایمي رنځ د علاج کولو لپاره ګامونه پورته کړي او لړترلږه د ملي وحدت راوستلو یوه تبلیغاتي قوه سي، په پاکستان او ایران کي د دېره تنظیمونو سره خپل ږغونه یو کړل او د ملي وحدت د راتللو په مخنیوي کي یې مضراو منفي رول ولوباوه .

په پاکستان کي د مجاهدینو د اوو تنظیمونو سره د ایران د شیعه مذهبو د اتو تنظیمونو شمېر پنځه لسو ډلو ته رسېدی خو په حقیقت کي هر تنظیم په خپل ځان کي، په ښکاره او په پټه پر نورو ډلو وېشل سوی وو چي په دې ډول یې شمېر تر پنځوسو زیاتېدی. په پاکستان کي، د مجاهدینو د ټولو تنظیمونو په اکثرو دفترونو کي دا مبارک آیت لیکلی وو: واعتصموا بحبل الله جمیعاً و لا تفرقوا. مګر په عمل کي یوه هم د دې آیت پیروي نه کوله او، د خپلو ناروا شخصي ګټو، او یا د پردیو د خوشالولو لپاره یې، په لوی لاس بې اتفاقیو ته لمن وهله .د تنظیمونو د مشرانو ترمنځ بې اتفاقیو، دښمنیو، موقتي اتحادونو د ماتېدلو او په قرآن شریف د سوګند خوړلو او سمدستي د سوګندونو او قولونو له ماتېدلو څخه ښکارېدله چي د دوی د بریا په نتیجه کي به هم افغانان د خیر مخ ونه ویني. او نتیجه هغسي سوه چي فکر او انتظار یې کېدی .

د انګرېزانو او روسانو په مقابل کي د افغانانو مقاومتونو د پردیو او کفارو په مقابل کي د جهاد شکل درلودی. څرنګه چي د افغانستان په سلو کي نهه نیوي اوسېدونکي مسلمان او مطلق اکثریت یې حنفي مذهبه سنیان دي نو د دین د مشترک دښمن په مقابل کي د یوه مشترک محاذ د جوړېدلو لپاره ډېره مساعده زمینه برابره سوې وه. خو کله چي د دین او خاوري دښمنان له هیواده وتلي او جهاد هدف ته رسېدلی دی نو د اتفاق کولو لپاره دلیل هم له منځه تللی دی .افغانانو بیرته یو پربل توري را ایستلي دي. خو که د شوروي اتحاد د سرولښکرو په مقابل کي د افغانانو وروستي جهاد ته، چي د شوروي سسټم د بنسټ د لړزېدلو او نړېدلو، ډېر لوی، علت سو، ځیر سو نو ګورو چي د پردیو یرغلګرو په مقابل کي نه د مقاومت له پیل څخه مخکي او نه د مقاومت په جریان کي اتحاد موجود وو. نو طبیعي خبره ده چي د هدف د ترلاسه کېدلو او د پردي یرغلګر د ماتېدلو څخه وروسته مو باید د اتحاد انتظار نه درلودلای .پر کابل باندي د مجاهدینو د څه باندي څلورکلني واکمنی په وخت کي، د مجاهدینو د بې اتفاقو مشرانو او تنظیمونو د

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

عقیدوي او قومي اختلافاتو له امله، چي تر دغه وخته پوري هم پټ نه وه پاته، پر دې ښار باندي داسي بدي ورځي او حالات راغلل چي په خپل تاریخ کي یې نه وه لیدلي .مګر داسي هیڅ متحد ګوند او تنظیم پیدا نه سو چي د مجاهدینو د هغه ظلم او وحشت په مقابل کي ږغ پورته کړي او د راتلونکو بدمرغیو د مخنیوي لپاره د ملي یووالي بیرغ اوچت کړي .
د ۲۰۰۲ کال د پیل راهیسي، چي پر افغانستان باندي امریکا یرغل کړی او خپل د خوښي حکومت او نظام یې جاري کړی دی، په دې زیات وکم نولسو کالو کي اداري فساد، بې امنیتي، د مخدره موادو قاچاق او په مخدره موادو اعتیاد، بېکاري، لوږه او په ټولو اولسوالیو او ولایاتو کي د قوماندانانو او زورمندانو تېری، د کلیو، ښارونو او بانډو تباه کېدلو او هره ورځ د بېګناه ملکي خلکو قتلېدلو ټول قومونه متاثر کړي دي؛ مګر په دې نولسو کالو کي نه یوازي، د دې فاجعي د ختمولو په منظور، کوم ملي وحدت منځته نه دی راغلی بلکه قومي، ژبني او نژادي اختلافاتو نور هم زور اخیستی دی .
د افغان او انګلیس په لومړي جنګ ۱۸۴۲-۱۸۳۹کي، چي د افغانستان د اولسونو د تر ټولو لویو افتخاراتو او د انګلیسانو د امپراطورۍ یوه له تر ټولو شرمونکو ماتو څخه ګڼله کیږي، هم وضع تر دې بهتره نه وه. که، د انګرېزانو له ماتي څخه وروسته، امیردوست محمد خان کابل ته رسېدلی نه وای، د چارو واګي یې په لاس کي اخیستي نه وای او د خپل تدبیر او مراني په زور یې کراري را وستلې نه وای ښایي د داخلي جنګ هغه اور، چي د انګلیسانو له وتلو څخه وروسته بل سو، تر ډېرو نورو کلونو پوري دوام کړی وای .
د دې مضمون د لیکلو انګېزه د افغانستان د مشهور مورخ مرحوم احمد علي کهزاد، چي خپل ټول عمر یې د افغانستان د تاریخ د تیاره کونجونو روښانولو ته ورکړ، هغه مضمون دی چي، له نن څخه پنځه شپېته کاله مخکي یې، په ۱۳۳۳ کال کي، د آریانا په مجله کي چاپ ته سپارلی او په وروستیو وختونو کي د کهزاد بنیاد په آریایی ویبسایټ کي خپور کړی دی. زه به لومړی د مرحوم کهزاد د هغه مضمون، چي له خپل وطن او قام سره یې د ژوري او سپېڅلي مینې په اساس لیکلی دی، پښتو ترجمه دلته رانقل کړم او بیا به خپل مطلب ته ولاړ سم :
د شاه شجاع له قتل څخه وروسته د یوې قومي عهد نامې متن :
ترڅو په کابل او قندهار او جلال آباد کي د پردیو پر ضد د وطن له خاوري څخه د دفاع لپاره بهتره زمینه برابره سي .
د شاه شجاع الملک د قتل پېښه، چي د ۱۲۵۸ کال د صفري د میاشتي پر دیرویشتمه د چارشنبې په ورځ چي د ۱۸۴۲ کال د اپریل د میاشتي له پنځمي سره برابره ده، منځته راغله .د سردار محمدزمان خان بارکزي زوی شجاع الدوله، هغه د بالاحصار او سیاه سنګ ترمنځ قتل کړ. دا د نولسم قرن له مهمو تاریخي پېښو څخه ده چي د هغې اصلي علت هماغه تنفر او ملي انزجار دی ....
ګران لوستونکي بهتر پوهیږي چي د یرغلګرو قواوو په مقابل کي قهر او ملي ناخوښي څرنګه د ۱۸۴۱ د نومبر پر دوهمه ملي بڼه غوره کړه او له هغې ورځي بیا زموږ له خاوري څخه د پردیو تر وتلو پوري څه ډول پېښي منځته راغلي. د دې پېښو تشریح دلته لازمه نه ده او خلاصه یې دا ده چي د ملي ښورښ په نتیجه کي د فرنګي او د انګلیسي اشغالګرو قواوي او ګوډاګی شاه شجاع په بالاحصار او شېرپور کي له یوه بل څخه بېلیږي او یو له بله سره هیڅ مرسته نه سي کولای. کوهستاني مجاهدین چاریکار ته نیژدې د لغماني په نوم کلي کي د پردیو قواوو پوځي مرکز نیسي او د فرنګیانو څو تنه نیم ژواندي صاحب منصبان ایله ځانونه د شېرپور مرکز ته رسوي. په دې پسي په غزني د کرنیل پالمر پر ضد ملي تحریک پیل کیږي او دغه راز غلجیان د کابل جلال آباد لاره بندوي .څرنګه چي فرنګیانو ته د شېرپور په مرکز کي له هیڅ ځایه څخه مرسته نه سي رسېدلای نو انګلیسان ملي مشرانو ته د تسلیمېدلو په باب د یوه سند د ترتیبولو په باره کي د مفاهمې پیشنهاد کوي. وروسته، د انګلیس استازی او مختار نماینده مکناټن د پیمان ماتولو او د لمسونو له کبله وژل کیږي او له هغه څخه وروسته د مکناټن پر ځای مقرر سوي پاټنجر او د ملي مشرانو تر منځ تړون لاسلیک کیږي او د هغه په اساس د الفونسټن تر رهبرۍ لاندي یرغلګر قوتونه له کابل څخه وزي .
ټولو ته څرګنده ده چي انګلیسانو زموږ د هیواد په بېلو بېلو ځایونو کي قواوي او صاحب منصبان درلودل. جنرال ناټ په قندهار کي ، جنرال سېل په جلال آباد کي. کرنیل ویمر په قلات کي او کرنیل پالمر په غزني کي. پر دې برسېره جنرال پالک، له یوې تازه نفسه قوې سره، په پېښور کي تیاری کاوه څو ډېر ژر د افغانستان خاوري ته ننوزي او جنرال سېل له محاصرې څخه وژغوري. وروسته نو په دسته جمعي توګه، په جلال آباد کي پر غازي سردارمحماکبرخان او د کابل جلال آباد په لاره کي پر نورو ملي مشرانو باندي حملې وکړي او د دوی په اصطلاح خپل کسات واخلي .
د ملي غورځنګ په وخت کي د ملی مشرانو او سردارانو وضعیت په مطالعه ارزي. او د هغومطالعه، تر هغه ځایه چي اسناد او مدارک مرسته کوي، په زړه پوري ده او دا کار باید په اوسني حال کي په ډېر غور او احتیاط وکتل سي. ځکه چي د اشخاصو اعمال او نظریات لا اوس هم پټ دي او تر څو چي د باوري اسنادو په رڼا کي د غورځنګ متضادي خواوي مطالعه سوي نه وي نو قضاوت به نیمګړی وي .

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼي پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

پوهيږو چي ملي غورځنګ د مکناټن په قتلولو سره شاه شجاع ته، چي اوس هم په بالاحصار کي وو، يو ډول خاص وضعيت منځته راووړ. شاه شجاع په داسي وخت کي ووژل سو چي انګليس جنرال سيل په جلال آباد کي محاصره وو او سردار محمداکبرخان او يوه ډله غازيان په جلال آباد کي ورته پراته ول. د شاه شجاع قاتل، شجاع الدوله د محمدزمان خان بارکزي زوی وو چي کابل ته د سردار محمداکبرخان تر رسېدلو پوري د انګليسانو د لاس کوسي پاچا په مقابل کي، تر يوه وخته پوري، ځان د ملي مبارزينو منتخب پاچا باله خو پخپله يې هم د انګليس دوستی احساسات درلودل .

په هر صورت، د شاه شجاع د پاچهي په چارو کي د فرنګيانو د عامل زياتېدلو د سدوزيانو او بارکزيانو پخوانی دښمني له منځه يونه وړه بلکه وار په وار تازه کېدله. چي خبره را لنده کړو، په داسي شرايطو کي چي انګليسيان له کابله وتلي ول مګر د قندهار، قلات، غزني او جلال آباد په ځېر ځايونو کي يې لا هم قواوي درلودلي او د پېښور څخه د نورو مرستيالو قواوو رسېدلو ته منتظر ول او د غازيانو او ملي مجاهدينو احساسات هم، په تېره بيا له کابل څخه د انګليسيانو د وتلو او غنيمتونو ترلاسه کولو څخه وروسته، ساړه سوي وه نو د شاه شجاع وژل کېدل داسي يوه پېښه وه چي ملي مشران او بېګانه قواوي يې، چي لا هم د افغانستان په خاوره کي وې، له يوې خاصي وضعي سره مخامخ کړل. انګليسانو خپل تر ټولو مهم همکار، يعني لاس کوسی پاچا له لاسه ورکړ؛ مګر څرنګه چي له افغانانو څخه د کسات اخيستلو په لټه کي وه نو کوښښ يې وکړ چي د شاه شجاع له اولاد څخه يو څوک د کابل پر تخت باندي کښېنوي .

ملي مشران په باطن کي پر ډلو يا لړترلړه دوو ډلو باندي وېشل سوي ول. ځيني د شاه شجاع او د هغه د اولاد طرفداران او ځيني د هغه د کورنی مخالف ول. په دې مابين کي، طبيعي خبره ده چي، د بارکزيو، سدوزيو او فوفلزيو(سدوزي پخپله د فوفلزيو يوه مهمه قبيله ده ج) نظريات سره مخالف دي. دلته نو ټول د روحانيونو طبقي ته چي د مرحوم ميرواعظ زوی، ميرحاجي يې مشر دی مراجعه کوي .

داسي ښکاري چي سردارمحمدزمان خان د سلطنت د مقام د ادعا په اساس او له دې امله چي زوی يې د شاه شجاع په وژلو کي لاس درلود؛ چي له يوې خوا يې د پاچا په قتلولو کي برخه درلوده او له بلي خوايي انګليسي بنديانو ته په خپل کورکي ځای ورکړی وو نو غوښتل يې، چي که د انګليسيانو په مرسته هم کيږي، تخت و تاج ته ورسيږي .

نايب امين الله خان لوګري، چي په ملي ګټو ښه پوهېدی، له انګليسيانو سره د جدي مخالفت کولو تر څنګ يې غوښتل چي په يوه حساسه مرحله کي د سلطنت پايي ونه نړيږي نو يې غوښتل چي د شاه شجاع له زامنو څخه يو تن، په تېره بيا فتح جنګ پر تخت کښېنوي. او عملا هم هغه پر تخت کښېناست .

هغه عهد نامه چي له نېکه مرغه يې متن زموږ په لاس کي دی ډېر مغتنم او په زړه پوري سند دی چي په دغه نازک وخت کي، چي د ملي مشرانو ترمنځ د بې اتفاقي او درز د پيدا کېدلو وېره موجوده وه، موږ ته معلومات راکوي. موږ د دې عهدنامې له مخي ويلای سو چي څرنګه ځينو مشرانو د جنګ لپاره ځانونه تيار کړي وه او دغه راز د پوپلزيو، بارکزيو او قزلباشو د مشرانو هوښياري څرګندوي. دا له افتخاره ډک پيمان د پرديو پر ضد د ملي ارزوګانو د يووالي سند دی. ملي مشرانو په څرګنده په جلال اباد او قندهار کي د فرنګيانو د قواوو د وجود خطر احساس کړی وو او د خارجي دښمن پر ضد يې په بهترينه توګه سنګر نيولی وو. هري ډلي ته وظيفه ورکړه سوې وه چي جلال آباد او قندهار ته متوجه سي او د مملکت د مرکز وضعيت هم په پام کي ونيسي .

د روحانيونو پر مشر ميرحاجي باندي د ټولو اعتماد داسي يو څرګند حقيقت دی چي ټول په پوهېدل. د سردارمحمدزمان خان په کور کي د فرنګيانو د پناه اخيستلو موضوع هم چا له نظره نه ده غورځولې او په ډېر غور يې داسي ترتيبات نيولي دي چي نوموړی سردار د هغوی له دسيسو څخه په څنګ پاته سي او هغوی ملي قواوو ته تسليم کړي او که چيري په دې باره کي پلمي او بهاني کوي نو په ټولو دي فرنګيان د هغه له کوره را وايستل سي او کنټرول دي ورڅخه واخيستل سي .

د دې عهد نامې په پای کي ديارلسو مختلفو مشرانو لاسليکونه کړي دي چي نومونه يې له مهرونو څخه ښکاري. د عهدنامې متن داسي دی :

بسم الله الرحمن الرحيم

د دغه خيراوښېګنيو د کلماتو له ليکلو څخه مطلب دا دی چي په دې شپو ورځو کي د درانيو د بارکزيو طايفي جنت مکان شاه شجاع الملک، پرته له هيڅ دليله، شهيد کړی دی. د دې پېښي له امله د درانيو د پوپلزيو او بارکزيو د قبيلو ترمنځ شخړه پېښه سوه. دواړو خواوو د افرادو او سريو په ټولولو پيل وکړ او د جنګ په تکل کي سول. د کابل خير غوښتونکو مسلمانانو له سيادت پناه سلاله السادات العظام الکرام جناب ميرحاجي صاحب، او شرافت پناه خواجه نصير او نايب حمزه خان او د لهوګرد عاليجاه معلی جايګاه حشمت و شوکت دستګاه عمدت الخوانين العظام زبدت الکبرا الفخام نايب امين الله خان امين الدوله او سرفراز خان او د قزلباشيه له خانانو او مشرانو عاليجاه رفيع جايګاه

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بني پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له رااليرلو مخکي په ځير و لولئ

حشمت و شوکت دستگاه عمدت الامراء العظام سردار امیراصلان خان جوانشیر او قاضي ملانورمحمد خان او محمدباقرخان بیات او غلام حسن خان افشار او د غلجیو له خانانو عالیجاه غلام رسول خان او ملک ظفرخان څخه د حضرت رسالت پناه جناب سرورعالم صلعم د مبین دین د تقویه کولو او د کفارو نصارا د شرمولو او خرابولو په منظور دا حقیقت درک کړی دی چي که دا جګړه فیصله نه سي نو څرنګه چي د کفارو کومکي قواوو د پېښور او قندهار له لوري د اهل اسلام د ولایت د تسخیرولو او د احمد مختار صلعم د دین خرابولو ته ملا تړلې ده او ژر دی چي را ورسیږي نو دا باید په خیر او بهتره وبولو چي د بارکزیو طایفه دي حتما د جلال آباد پر لور ووزي او په جلال اباد کي د موجودو کفارو او د هغوی مرستي ته له پېښوره د رارسېدونکو قواوو مقابله او جهاد د دوی وظیفه ده. د فوفلزیو خانان او مشران دي له یوه تن شهزاده سره د قندهار پر لور روان سي او په قندهار کي دي د کفارو له قواوو سره او یا له هغو قواوو سره چي د قندهار خواته راځي جهاد وکړي او د هغوی د ځپلو په فکر کي دي سي. او فتح جنګ پاچا چي د شریعت نبوي صلعم په شرط د اسلام پاچا مقرر سوی دی همداسي پاچا وي او د کابل په بالاحصار کي دي وي. د کابل مشران، امین الدوله او د قزلباشو او غلجیو خوانین او مشران اختیار لري چي له بارکزیو سره جلال آباد ته ځي او که له فوفلزیو سره د قندهار پر لور روانیږي. که په دې دوو طایفو کي هره یوه دا فیصله ونه مني نو زموږ دي په خدای او رسول او څلورو یارانو قسم وي چي هغوی ته به سزا ورکوو او له دې دوو طایفو څخه چي هره یوه له فرنګي سره اتفاق وکړي او د اسلام د خرابی کوښښ وکړي ټول به په یوه سلا د هغوی د ځان او مال دښمنان یو او هر څوک چي له دې فیصلي او ترون څخه تېری وکړي د خدای او رسول او چهاریارکبار دښمنان به وي. دا څو کلمي د ۱۳۵۸ کال د صفرالمظفر په میاشت کي ولیکل سوی. ختم الله بالخیر والظفر .
بله دا چي هغه فرنګیان چي د نواب محمدزمان خان په کور کي دي باید چي سیادت پناه میرحاجي صاحب ته یي وسپاري او که چیري بهاني کوي په اتفاق یي د سردار له لاسه باسو او میرصاحب ته یي سپارو. / مجله آریانا ۱۳۳۳ کابل /

××××××××××××××××××××××××××××××××

د قومي مشرانو دا موافقتنامه د متن په اساس د قدر وړ ده او خپل خاص تاریخي اهمیت لري. مګر موافقتنامه هغه وخت اهمیت پیدا کوي چي د عمل جامه واغوندي او یا لږترلږه یوه برخه یي عملي سي. په داسي حال کي چي د نوموړي موافقي په خلاف، نه بارکزي، د جنرال سېل د قواوو د ځپلو لپاره مشرقي ته ولاړل؛ نه پوپلزي د جنرال ناټ سره د مقابلې لپاره کندهار ته روان سول او نه غلجیو او قزلباشو، په دوی کي له یوه سره د ملګرتوب ضرورت احساس کړ .نه فتح جنګ ته چا د یوې ورځي آرامي پاچهی کولو وخت ورکړ .او محمدزمان خان هم هغه وخت خپل انګرېزي یرغمل میرحاجي ته ورتسلیم کړل چي نور یي نو مقاومت له توانه وتلی وو .
په افغانستان کي د انګلیسیانو له ماتي او وتلو څخه مخکي او وروسته حالات :
انګرېزانو له افغانانو سره په تاریخ کي ډېري زیاتي جفاوي کړي دي خو د افغانانو سره لومړی جنګ یي ۱۸۴۲-۱۸۳۹ چي زموږ د مضمون موضع ده یو له هغو ظالمانه یرغلونو څخه دی چي بوازي د زوررو منطق یي منلای سي. برتانوي هند په دې پلمه چي امیر دوست محمدخان په کابل کي د روسیي استازی ویتکوویچ منلی او له روسیي سره یي د دوستی تړون لاسلیک کړی او دغه راز د ایران پاچا محمدشاه قاجار، له روسیي سره د یوه تفاهم په اساس، د هرات ښار، چي انګرېزانو د هند دروازه بلله، محاصره کړی او په هند کي یي د برتانیي ګټو ته خطر پېښ کړی دی، پر افغانستان باندي یرغل وکړ او ویل یي چي دوی غواړي په افغانستان کي خپل یو ملګری او دوست پاچا ولري. خو پر افغانستان باندي د برتانوي هند د یرغل په وخت کي په کابل کي د روسیي استازی موجود نه وو اوامیر دوست محمدخان له هغه سره د دوستی تړون لاسلیک کړی نه وو. دغه راز ایران د هرات محاصره پرې ایښي او خپل پوځونه یي پر شا کړي او دا یي منلې وه(یا انګلیسیانو په منلي وه) چي پر هرات باندي به بیا یرغل نه کوي او دا ښار به د افغانستان خاوره بولي. پخپله د انګلیسانو مورخین وایي چي برتانوي هند ته د دې یرغل کولو هیڅ پلمه نه وه پاته او دا یوه لویه غلطي او جنایت وو. Kaye p 369
حتی مکناټن، چي پر افغانستان باندي د برتانوي هند د یرغل او د کابل پر تخت باندي د شاه شجاع د کښېنولو ډېر ټینګ طرفدار وو، پر افغانستان باندي د برتانوي هند د یرغل څخه څه کم دوه کاله وروسته پښېمانه وو او دا یرغل یي یو ظالمانه اقدام باله. هغه ولیکل چي له دوست محمدخان سره ظلم سوی دی، چي باید نه وای سوی. هغه کتاب ص ۵۶۸
په هر صورت د انګلیسیانو په مقابل کي یو کال وروسته ښورښونه پیل سول. امیر دوست محمدخان، چي د قومي بې اتفاقۍ او په خپل پوځ او دربار کي د مشرانو د خیانت له وېري بخاراته تښتېدلی وو، د پاڅون مشري واخیستله او لږ وروسته یي ځان مکناټن ته تسلیم کړ او هغه هند ته واستاوه .
له دې څخه یو کال وروسته، د ۱۸۴۱ کال د نومبر پر دوهمه نېټه، په کابل کي اوسېدونکو مشرانو د انګلیسیانو د قواوو د سیاسي استازي او سلاکار الکیزانډر برنس پر کور باندي، چي د کابل خلکو سکندر باله، حمله وکړه او هغه یي له خپل ورور او نورو انګلیسي افسرانو او عسکرو سره په اور کي وسوځاوه. د هغه منشي موهن لال، لومړی د نواب محمدزمان خان په کور کي پناه واخیستله او وروسته د قزلباشو د مشر خان شیرین خان په کور کي پټ سو .

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکي په ځیر و لولئ

دا وخت په کوهستان کي ټول اولسونه د انګليسانو پر ضد پاڅېدلي وه. هرات د سدوزي ميرزا کامران او د هغه د وزير يارمحمدخان الکوزي په لاس کي وو. په هيلمند او کندهار کي اخترخان عليزي، عطامحمدخان دراني، ميرزا احمد خان او د شاه شجاع دريم زوی صفدرجنګ د انګليسي قواوو لپاره مځکه سره تبی کړي وه او د انګليسانو د قواوو قوماندان جنرال ناټ، زياتره وختونه، په ښار کي دننه په محاصره کي ژوند کاوه. د کندهار له ښار څخه باندي، د شمال پر لور، د کابل تر شاوخوا علاقو پوري، ټول غلجي قبايل پاڅېدلي او لاري بندي وې او په غزني کي د انګليسانو قوه محاصره وه. په ختيځو ولايتونو کي ټول غلجي قبايل په ښور کي وه او شينوارو او نورو غلجي قبايلو په جلال آباد کي د انګليسانو د قواوو د قوماندان جنرال سېل قوه محاصره کړې وه .

د کابل د عمومي پاڅون په ترڅ کي نواب محمدزمان خان د پاچا په حيث ومنل سو او د ياغيانو نورو مشرانو بيعت ورسره وکړ.څو ورځي وروسته سردارمحمداکبرخان له باميان څخه کابل ته ورسېدی او د نورو مشرانو په څېر يې د نواب محمدزمان خان مشرتوب او پاچهي ومنله. مکناټن، د موهن لال پر لاس، چي د خان شيرين خان له کور څخه يې پټ تماس ورسره ټينګ کړی وو، د غازيانو د مشرانو د بې اتفاقه کولو لپاره، پيسي شيندلي او د قزلباشو يوه مشر نايب محمدشريف، د دې پيسو او رشوتونو د وېشلو لپاره ځان سختو خطرونو ته ورکړی وو. موهن لال دوهم ټوک ص ۴۱۷

له دې پېښو څخه څه کم دوې مياشتي وروسته، په کابل کي د انګليسانو پر قواوو باندي دونه مځکه تنګه سوه چي يوازي په کابل کي د شيرپور په قشله کي محصور سول. د ژمي موسم را ورسېدی، پر انګرېزانو باندي د خوراکي موادو او د سون د موادو محاصره دونه تنګه سوه چي نور يې ژوند ته دوام نه سو ورکولای. له جلال آباد او کندهار څخه د مرستو را رسېدل ځکه غير ممکن وه چي هم هغه قواوي پخپله د غازيانو په محاصره کي وې او هم تر کابل پوري لاري غازيانو بندي کړي وې .

يوازي مکناټن تر ډېره وخته د خپلو پوځيانو په قوت او د خپلو خزانو په زور مغروره وو. د جنرال سېل مېرمني ليډي سېل، چي د افغانستان د پېښو خاطراتو تاريخي شهرت ور په برخه کړ، ليکي « په ښار کي اوس زمان شاه خان قدرت لري. خلک وايي چي د کابل څخه به زموږ له وتلو څخه وروسته ډېر ژر يو خطرناک جنګ پيل سي. داسي جنګ نه لکه دوی چي زموږ سره وکړ بلکه د يوه بل کورونه به چور کړي. د يوه بل غاړي به په تورو پرې کوي. او پر موږ باندي به تر خوردکابل پوري حملې کيږي او يوازي په هغه سيمه کي به خوندي يو چي د امين الله خان د زوی په ولکه کي ده » ليډي سېل ص ۱۸۳

مکناټن لا هم په خپلو خيالونو کي ډوب وو او هر ګړی يې د وضع د بيرته سمېدلو تمه درلوده. هغه ته څو ځله هينري راولنسن له کندهاره څخه وليکل چي زموږ وضع ورځ تر بلي خرابيږي او داسي ښکاري چي د انګليسانو د مخالفينو شمېر مخ پر زياتېدلو دی؛ خو مکناټن هغه ته وليکل چي وضع، د هغه د بدبينی په خلاف، دونه لا هم خرابه نه ده او دغه راز نظر درلودل او ليکونه لېږل، په حقيقت کي، د انګليسانو روحيه کمزورې کوي. يو ځل خو يې د راولنسن د يوه ليک په جواب کي د افغانانو په باب وليکل :

... »دا خلک فقط لکه ماشومان داسي دی او بايد چي د ماشومانو په څېر سلوک ورسره وسي. که موږ يو شوخ ماشوم له دوی سره خوشي کړو نو دا نور له هغه څخه بېرېږي او آرام به کښيني. موږ د درانيو له مشرانو څخه ، د دوی د لوبو سامان، قدرت اخيستی دی؛ او د دوی زړونه ناکراره دي. دوی د قدرت په استعمالولو نه پوهيږی. د دوی لپاره دا يو بې ګټي شی وو او حتی د دوی د بادار او مشر لپاره زيانمن وو او موږ مجبور يو چي دا قدرت زموږ خپلو پوهانو او عالمانو ته وسپارو. مشران ملايان لمسوي او ملايان خلکو ته تبليغ کوي؛ مګر دا حالت موقتي دي او ژر به تېر سي » ډال ريمپل ص ۲۳۵

په قلا کي محاصره سوي مکناټن تر وروستي نفسه پوري د خپلي پخوانی او ميراثي حربې، تفرقه واچوه سلطنت وکړه، څخه د استفادې کوښښونه وکړل. هغه موهن لال ته وليکل چي خان شيرين خان ته يو لک او محمدحمزه ته پنځوس زره روپۍ ورکړي چي د مشرانو او قومونو ترمنځ د بې اتفاقی په اچولو کي يې ولګوي. هغه وليکل چي د امين الله خان لوګري تربور محمديارخان تشويق کړي او ورته ووايي چي که له امين الله خان سره دښمني وپالي نو قومي مشرتوب به ده ته وسپارل سي .موهن لال دوهم ټوک ص ۴۱۴

د مکناټن طلاوو او د موهن لال هلو ځلو، د دوی د انتظار په خلاف، دا ځل، کار ونه کړ او پر انګليسي قواوو باندي مځکه ورځ تر بلي تنګه سوه. مکناټن بالاخره د غازيانو له مشرانو سره د يوې موافقي لاسليک کولو ته مجبور سو .د ۱۸۴۱ کال د ډسمبر پر در ويشتمه، مکناټن له خپلو نورو انګليسي افسرانو کولين ميکينزي، جان لارنس، جان کانلي او کپتان ټريوور سره د قشلې څخه بهر له اکبرخان او قومي مشرانو سره خبرو ته کښېنستی. خبرو، تر لږ ځنډ وروسته، جدي شکل واخيستی او لاس په لستوني نښته پيل سوه. مکناټن د اکبر خان د توپنچې په ډز وويشتل سو او وروسته يې غازيانو سره ورځخه پرې کړ. کپتان ټريوور له هغه سره يو ځای ټوټې ټوټې سو. ميکنزي او جان لارنس ته محمدشاه خان غلجي او د هغه ورور دوست محمد نجات ورکړ او نواب محمدزمان خان جان کانلي وژغوره. دا بنديان وروسته د محمداکبر خان کورته انتقال سول، چي بيا څه وخت وروسته د نواب محمدزمان خان کورته ورسېدل .

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکني د ليکنيزي بني پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکي په ځير و لولئ

له دې پېښې څخه وروسته د انګليسيانو وضع نوره هم خرابه سوه او بالاخره، له افغانستان څخه د سمدستي وتلو په موضوع کې، له غازيانو سره داسي جوړي کولو ته حاضر سول چي په نتيجه کي يې له څلورنيم زره کسيزه پوځ او دوولس زرو خدمه او غريب کارو څخه يوازي يو تن ډاکټربرايډن، په زخمي بدن، جلال آباد ته ورسېدی. باقي پاته کسان يا د ژمي او واورو له امله په لار کي مړه سول او يا په لاره کي د هغو غازيانو په ډزو ووژل سول چي کنټرولول يې د اکبر خان تر توان او وس وتلی وو او بری يې د کابل خلکو او غازيانو ژوندي ونيول او د کابل په بازارونو کي يې خرڅ کړل .

که څه هم چي لېډي سېل په خپلو خاطراتو کي ليکي چي د کابل د قواوو سياسي مشر مېجر پوټينجر د کابل پر صرافانو باندي د څوارلس نيم لکو روپيو حواله ورکړه چي پر قومي مشرانو باندي ووېشلي سي او موږ تر پېښوره پوري سالم ورسوي، مګر هغسي ونه سوه. داسي ښکاري چي په لاره کي يوازي سردارمحمداکبرخان، چي په غلجيو اقوامو يې زور نه رسېدی، له انګرېزانو سره ملګری وو .لېډي سېل د هغو قومي مشرانو چي پيسي يې ورسره منلي او د پيسو مقدار ذکروي :

محمدزمان شاه خان دري لکه .

امين الله خان شپږلکه .

خان شيرين خان، د قزلباشو مشر دوه لکه .

محمداکبر خان يو لک .

عثمان خان دوه لکه .

د غلجيو مشران پنځوس زره. لېډي سېل ص ۲۲۲

يو شمېر انګليسي افسران، ښځي او ماشومان اکبرخان ته تسليم سول او هغه له ځان سره د بنديانو په توګه وساتل .د هند ګورنرجنرال لارډ آکلينډ د کابل د قواوو د ژغورلو او له غازيانو څخه د جلال آباد د قوي د خلاصولو لپاره جنرال پالک له هند څخه روان کړ او په کندهار کي يې جنرال ناټ ته اختيار ورکړ چي يا د بولان د درې له لاري هند ته ستون سي او يا د کندهار کابل لاره واخلي او د جلال آباد له لاري ځان هند ته ورسوي. کله چي د جنرال پالک قواوي پېښور او د خيبر درې ته ورسېدلي نو اکبر خان خپل انګليسي بنديان لغمان ته واستول او ځان يې مقاومت ته تيار کړ .

د کابل حالات :

کله چي انګليسيان، چي د افغانستان خلکو، په تېره بيا د کابل اوسېدونکو يې په مقابل کي جهاد اعلان کړی وو، له کابل څخه ووتل نو شاه شجاع د خپل قوت او سلطنت د ټينګولو لپاره لومړی امين الله خان لوګري ته بلنه ورکړه او د هغه له لاري يې نور غلجي خانان او قزلباش د ځان طرفداران کړل. امين الله خان ته يې وظيفه ورکړه چي محمدزمان خان ته دوه لکه روپۍ ورکړي او د وزارت د منصب ژمنه ورسره وکړي. محمدزمان خان، په لومړي سر کي، ونه منله خو وروسته يې قناعت وکړ. هراتي ص ص ۴۱-۱۴۰

دا وخت لا محمداکبر خان په جلال آباد کي وو او د شينوارو او غلجيو په مرسته يې د جنرال سېل د قواوو محاصرې ته دوام ورکړی وو. اکبرخان بالاخره د جنرال سېل د قواوو په مقابل کي ماته وکړه او دا وخت د جنرال پالک انتقامي قواوي هم جلال آباد ته ورسېدلي او محمداکبرخان کابل ته پر شا سو .

اکبرخان لا د جنرال سېل د قواوو په مقابل کي ماته نه وه کړې او لا کابل ته پر شا سوی نه وو چي شاه شجاع پر انګليسيانو باندي بړغ وکړ چي د سلطنت د تقويه کولو او د خپلو دوستانو د ملاتړ لپاره پيسي ورته راولېږي؛ خو انګرېزانو د هغه پر غوښتنو باندي چنداني غوږ ونه نيوی .په کابل کي د مشرانو ترمنځ اختلافات ورځ په ورځ زياتېدله. په کابل کي مشرانو پر شاه شجاع باندي فشار اچاوه چي د انګليسيانو د جهاد لپاره، جلال آباد ته په تللو کي، د دوی رهبري وکړي. شاه شجاع له وېرې د بالاحصار څخه وتلای نه سو او له نواب زمان خان څخه يې خاصه وېره درلوده. نواب محمدزمان خان د هغه د اعتماد ترلاسه کولو لپاره خپله مېرمن ورولېږله او په قرآن شريف يې سوګند ورسره ياد کړ چي ده ته به وفادار پاتېږي او خيانت به نه ورسره کوي. شاه شجاع بالاخره د ۱۸۴۲ کال د اپرېل پر څلورمه د بالاحصار څخه ووت او د ماښام پر مهال بېرته بالاحصار ته راغی. د اپرېل پر پنځمه يې د خپلو يو شمېر سپرو سره، په سياه سنګ کي، د خپل مرکز پر لور حرکت وکړ؛ خو په لاره کي د نواب محمدزمان خان زوی شجاع الدوله ورته پټ وو او ډزي يې ورباندي وکړي. شاه شجاع يې وواژه او په کابل کي د اختلافاتو او قدرت نيولو نوې هنګامه پيل سوه. ويل کيږي چي نواب محمدزمان خان سوګند ياداوه چي د خپل زوی په دې عمل کي يې لاس نه درلود او ويل به يې چي دی به د خپل زوی مخ ونه ګوري .

د شاه شجاع له وژل کېدلو وروسته :

د شاه شجاع له وژل کېدلو څخه وروسته، د څه باندي شپږو مياشتو لپاره، چي اميردوست محمدخان بېرته کابل ته ستون سو، د کابل ښار او شاوخوا سيمو چنداني د کراری مخ ونه ليدی او د قومونو د مشرانو تر منځ هره شېبه نوي نوي اختلافات پيدا کېدل. د شاه شجاع دوهم زوی فتح جنګ په بالاحصار کي پاچا سو. امين الله خان لوګري هغه ته بيعت وکړ او ځان يې د هغه نايب مقرر کړ. غلجيو او قزلباشو مشرانو د هغه سلطنت ومانه او نايب امين الله خان

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکني د ليکنيزې بڼي پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له رااليرلو مخکي په ځير و لولئ

له نواب محمدزمان خان څخه وغوښتل چي د کابل له ښاره څخه ووزي او کنه نو د خپلي سرکښئ سزا به وويني .بارکزيو د فتح جنګ پاچهي ونه منله او بيا يې نواب محمدزمان خان خپل پاچا کړ. دواړو خواوو ډېر ژر په مخامخ جګړه لاس پوري کړ. جنګ له لومړي سره،امين الله خان او فتح جنګ پيل کړ. د مې پر لومړۍ نېټه کور په کور جګړه ونښته او په ټول ښار کي اړودوړ وو .د مې پر دوهمه د باکرزيو خوا غالبه سوه. امين الله خان، په دغه وخت کي، يوه لويه اشتباه وکړه او هغه دا چي د کابل روحاني مشر ميرحاجي يې ګرفتار کړ او غوښتل يې په دې توګه مخالفين کمزوري کړي. په داسي حال کي چي د هغه دغه حرکت د هغه په مقابل کي ټول کوهستانيان را وپارول. خلکو يې پر کور باندي حمله وکړه ؛ د هغه ټوله شته مني يې وسوځول؛ د هغه نوکران يې ونيول او هغه مجبورسو چي بالاحصار ته ننوزي. فتح جنګ، په ظاهره داسي ښودله چي ګواکي د امين الله خان طرفداري کوي او هغه له دښمنانو څخه ساتي مګر په باطن کي يې غوښتل چي امين الله خان او د هغه پوپلزي ملګري، کابل ته د جنرال پالک په رارسېدلو سره، انګليسانو ته تسليم کړي. امين الله خان ته د بالاحصار د دروازو له پرانيستلو څخه يې اصلي مطلب هم دا وو چي هغه او ملګري يې ښه په کنټرول کي وساتي. امين الله خان پوهېدی چي وضعيت يې خطرناک دی او هر څه يې له لاسه وتلي دي او اعلان يې وکړ چي غواړي انګليسيانو ته تسليم سي او پرېږده چي هغوی يې غرغره کړي؛ ځکه چي له بالاحصار څخه دباندي يې د بارکزيو په څېر خطرنګ او غښتلي دښمنان درلودل .

له بالاحصار څخه پر ښار باندي د توپونوډزي پيل سوې او د ښار خلکو يوې او بلي حواته ځغستل. په بالاحصار کي پنځه زره عسکر پراته وه او د ګوليو او باروتو هيڅ کمی نه وو. ټولي پيسې د فتح جنګ په لاس کي وې او هغه خپلو طرفدارانو ته په خلاص لاس وېشلې. خو له بارکزيو سره چنداني پيسې او مهمات نه وه .

اکبرخان چي دا وخت له جلال آباد څخه پر شا سوی وو؛ نو کپټان ميکينزي يې، چي له ده سره بندي وو، جنرال پالک ته د مذاکراتو لپاره لېږلی وو، چي د کابل له حالاتو څخه اطلاع ورته ورسېده .کله چي ميکينزي را ورسېدی او د جنرال پالک پيغام يې ورته را ورساه نو اکبر خان هغه بيرته جنرال پالک ته واستاوه او پخپله له پوټينجر او ټروپ سره د کابل پر لور روان سو. په کابل کي يې داسي آوازه ګډه کړه چي له جنرال پالک سره يې جوړه کړې او هغه يې تر شا ولاړ دی. ډېر هغه کسان چي تر دغه وخته پوري بې طرفه وه د سردار د دې آوازې له اورېدلو سره د هغه ملګري سول. خان شيرين خان او د هغه قزلباش ملګري، چي تر دغه وخته پوري چنداني فعال نه ول له اکبرخان سره ملګري سول .ډېر ژر معلومه سوه چي د امين الله خان او د فتح جنګ قواوي به د اکبرخان او د هغه د ورسره ملګرو په مقابل کي داسي ماته وکړي چي بالاحصار به په بشپړه توګه د اکبرخان لاسته ولوېږي. البته يوازي د بالاحصار حاکم موقعيت نه وو چي اکبرخان ته يې پر خپلو رقيبانو باندي برلاسی ورکاوه بلکه له هغه سره د فتح جنګ ټولي خزانې هم د اکبرخان لاسته ورتللې. فتح جنګ بله لاره نه درلوده او د جنرال سېل د قواوو پخواني سياسي آمر ميګريګور ته يې وليکل چي د ده قواوي د اکبرخان په مقابل کي د مقاومت توان نه لري او که انګليسيان د ده او د ده د کورنۍ لپاره، چي پلار يې لا د هغوی خدمتګارو، ژر را ونه رسيږي نو بالاحصار او د کابل ټول ښار به د هغوی د دښمنانو لاسته ولوېږي. کې ص ص ۳۵-۵۳۲

فتح جنګ، له دې ويري چي هسي نه بالاحصار د مخالفينو لاسته ونه لوېږي او هر څه به يې له لاسه ووزي، د بالاحصار دروازې وتړلې او بيا قلا بند سو. محمداکبرخان چي د مې د مياشتي پر نهمه کابل ته رسېدلی وو، پر دوولسمه يې درې سيدان بالاحصار ته ولېږل او د اکبرخان له خوا يې په قرآن سوګندونه ورته ياد کړل. فتح جنګ هغوی ته يو شمېر قرآنونه وښودل چي بې شمېره مهرونه پکښي لګېدلي او ټول قولونه مات سوي وه. هغه ورته وويل چي که په دغو يادو سويو سوګندونو عمل نه وي سوی نو په نورو سوګندونو به څرنګه باور وکړي. سيدان بې جوابه سول او له بالاحصار څخه ناکام روان سول. وروسته محمدشاه خان بالاحصار ته ورغی او فتح جنګ ته يې وويل چي پاچهي به دده وي، محمداکبرخان به وزير وي او امين الله خان به د هغه مرستيال وي. دوی به په ګډه پوځ جوړوي او له پاچا سره به يوځای د جلال آباد پر لور روانيږي. وروسته نو د بارکزيو سره جنګ په مخ کي دی. دا اختيار به د فتح جنګ وي چي کومه لاره خوښوي. په کابل کي پاتيږي او که له خپلو خزانو او کورنۍ سره بلي خواته ځي. فتح جنګ، چي په ځان کي يې د مقاومت توان نه ليدی، د محمدشاه خان پېشنهادونه ومنل او يو ځل بيا يې له انګرېزانو څخه وغوښتل چي کابل ته ورسي او دی او بالاحصار وژغوري. محمدزمان خان په دې جوړه خوشاله نه وو ځکه چي له ده سره په دې روغه جوړه کي سلامشوره نه وه سوې.کې ص ص ۴۴-۵۴۳

اکبر خان د مې پر نهمه، په داسي حال کي کابل ته ورسېدی چي د مشرانو ترمنځ د اختلافاتو له امله کابل وران ويجاړ او له خلکو څخه د ژوند لوری ورک وو. هغه د خپلي معمولي انرژۍ او عسکري طاقت په زور سمدستي د سدوزويو قواوي په خپله قلا کي محاصره کړې او د بالاحصار تر برجونو لاندي يې لوی او قوي ماينونه کښېښودل .يو ځل بيايې خلکو ته ځان د اسلام مدافع معرفي کړ او وې ويل چي سدوزيان د کافرانو ملګري دي. ده مشرانو ته وليکل چي د ده اصلي هدف د کافرانو سره غزا ده او که څوک د اسلام دفاع کوي نو بايد چي د ده تر بيرغ لاندي راغونډ سي. په يوه هفته کي يې امين الله خان د رشوت په زور د سدوزيو له کمپ څخه بېل کړ. يوه هفته وروسته يې ميرحاجي، د کابل علما او کوهستانيان د ځان ملګري کړل. اکبرخان دغه راز د هندي عسکرو له هغو پياده او توپچي قواوو څخه، چي د انګليسيانو د وتلو په وخت کي له افغانانو سره ملګري سوي ول، يو کنډک جوړ

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولـئ

کړ او د هغوی له عسکري مهارتونو څخه یې ښه کار واخیست. د اکبرخان پوځي قوه دوولس زرو تنو ته رسېدله او د فتح جنګ ټوله قوه ایله څلور زره تنه وه. یوه میاشت یې هم د بالاحصار له برجونو سره سورونګان یا ماینونه واولوزل، هم یې پرله پسې د توپچي حملې ورباندي وکړې او د جون پر نهمه یې فتح جنګ تسلیمېدلو ته مجبور کړ. ډال ریمپل ص ۳۹۱

په بالاحصار کي د فتح جنګ هندوستاني او عربو جنګیالیو نور د مخالفو سردارانو سره د جنګ توان نه درلود او فتح جنګ ته یې خواست وکړ چي له اکبرخان سره جوړه وکړي او دي جنګ ته، چي د دوی د ښځو او ماشومانو ژوند یې په خطر کي اچولی دی، خاتمه ورکړي. فتح جنګ هم له اکبرخان سره روغي ته حاضر سو. اکبرخان په بالاحصار کي ځای ونیوی او فتح جنګ ته یې وویل چي تر څو یې له زمان خان سره حساب په بشپړه توګه حل کړی نه وي کرار نه کښېني. له بالاحصار څخه دباندي، د محمدزمان خان او د هغه د روحاني ملګري میرحاجي پیروانو پوښتنه کوله چي هغه سدوزی پاچا ولي پر تخت ناست دی چي د انګرېزانو دوست دی او ملت یې نه غواړي او خلکو پخوا لا محمدزمان خان خپل پاچا اعلان کړی دی .که څه هم چي کوهستانیانو د اکبر ملاتړ کاوه خو په دې وخت کي قزلباشو د اکبرخان له ملاتړ څخه لاس واخیست او د انګلیسیانو سره د ملګرتوب خبري یې کولې. نواب زمان خان خو دعا کوله چي هرڅونه ژر جنرال پالک کابل ته ورسیږي؛ اکبر خان له کابل څخه تښتېدلو ته اړ کړي او د یوه لوی داخلي جنګ مخه ونیوله سي. د جون پر یوویشتمه د دواړو خواوو ترمنځ یوه سخته نښته وسوه. جنګ درې ساعته دوام وکړ. نواب زمان خان بشپړه ماته وکړه؛ دی او زامن یې ونیول سول .کور یې چور سو او د جنګ مشران یې ګرفتار سول او تر ممکنه حده پوري سپک وضعیت ورسره وسو.دا برې د فتح جنګ د هغي خزاني په زور ترلاسه سوی وو چي مخکي د اکبرخان لاسته ورغلي وه. نواب زمان خان وروسته پوه سو چي د ده ملګرو پیسي اخیستي وې او دی یې تباه کړی وو. هغه ته معلومه سوه چي د ده ملګري سردار محمدعثمان خان زرطلاوي او روحاني مشر میرحاجي څلورزره طلاوي اخیستي وې او د ده خپل وررور محمددوست د جنګ په جریان کي د دښمن خوا نیولې وه .کې ص ص ۴۵-۵۴۴

نور نو فتح جنګ، تش په نامه، په بالاحصار کي پاچا وو او د چارو ټولي واګي د اکبرخان په لاس کي وې. اکبرخان د خزاني اختیار واخیست؛ د بالاحصار هغه هندوستاني عسکر یې پسي واخیستل چي د فتح جنګ په خدمت کي وه او خپل طرفدار او وفادار عسکر یې په کار وګومارل .

انګلیسي بندیان، چي پخوا د نواب زمان خان په کور کي وه او هغه ډېر ښه نازول، د خلکو د زیات فشار او زور په وجه د روحاني مشر میرحاجي کورته انتقال سوي ول. اکبرخان څو څو ځله د میرحاجي کور ته ورغی او د بندیانو غوښتنه یې ورڅخه وکړه. خو میرحاجي د هغه غوښتنه نه وه منلې. بالاخره اکبرخان له پیسو څخه کار واخیست. د میرحاجي د پیسو شوق او حرص په کابل کي مشهور وو او هغه، د څلور زره روپیو رشوت په بدل کي، اکبرخان ته د بندیانو سپارلو ته حاضر سو. هغه کتاب ص ص ۴۷-۵۴۶

بندیان، له انګلیسیانو سره د مذاکراتو د پیل کولو او له هغوی څخه د امتیاز اخیستلو په منظور، د اکبرخان لپاره ډېره ښه وسیله وه. اکبرخان له جنرال پالک سره تماس ټینګ کړ. د جولای پر لسمه یې کپتان ټروپ، د حاجي بختیار په ملګرتوب، جنرال پالک ته واستاوه او د بندیانو د خوشي کولو په باب یې د خبرو غوښتنه ورڅخه وکړه. جنرال پالک نور د بندیانو له خوشي کېدلو او د هغوی په باب له خبرو سره دونه علاقه نه درلوده لکه د کابل د نیولو او پر بالاحصار باندي د انګلیسیانو د بیرغ له رپولو سره چي یې درلوده. پالک اکبرخان ته احوال ورکړ چي ټول بندیان باید خوشي کړي او د انګلیسانو توپونه او غنمیت کړي مالونه باید وروسپاري. پالک په مقابل کي د هیڅ امتیاز ورکولو یادونه نه وه کړې. دا وخت پالک هم د پوځي عملیاتو لپاره کافي قوت په لاس کي درلود او هم له کابل څخه ځینو مشرانو هغه ته اطمینان ورکړی وو چي اکبرخان ته به اجازه ورنه کړي چي د انګلیسیانو بندیان ترکستان ته یوسي. کله چي کپتان ټروپ اکبرخان ته د جنرال پالک پیغام ورساوه نو اکبرخان په جواب کي ورته وویل چي جنرال پالک باید ده ته لیکلی جواب ورکړي. ضمنا یې له میجر پوټینجر او کپتان ټروپ څخه وپوښتل چي د جنرال پالک سره څه سلوک وکړي. میجرپوټینجر ورته وویل چي ستا لپاره تر ټولو غوره لاره دا ده چي بندیان جلال آباد ته واستوې او په دې توګه خپل ریښتین والی ثابت کړې. د بندیانو لېږل چي هر څومره ځنډیږي هغه د سردار په تاوان ده ځکه چي جنرال پالک به پر کابل باندي حمله وکړي. اکبرخان ورته وویل چي که جنرال پالک هغه ته لیکلی سند ورنه کړي چي د بندیانو له خوشي کېدلو سره به خپل پوځونه د افغانستان له خاوري څخه باسي نو هغه به بندیان سره بېل کړي او ټول به له جلا جلا ترکستان ته ولېږي او د پالک له پوځونو سره به مقابله پیل کړي. البته پوټینجر پوهېدی چي پر پالک باندي دا تهدیدونه اغېزه نه لري. هغه کتاب ص ص ۵۶۴ ـ ۶۵

موهن لال، چي زه یقین لرم، انګرېزانو ته د خپلې ژوري وفاداری او له افغانانو څخه د کرکي له امله یې، په خپلو خاطراتو کي کله کله له تعصب څخه کار اخیستی دی او له بندیانو، په تېره بیا له خپل ځان سره یې د ډېر بد سلوک په باره کي شکایتونه کړي دي لیکي چي سردارمحمداکبرخان زه څو ځله ماښامنی ته وبللم او کابل ته د جنرال پالک د پوځونو د نیژدې کېدلو په وخت کي یې زما سره سلا کوله چي هغه ته به زما مشوره څه وي. ځکه چي انګلیسان، که څه هم ښې او زوروي وسلې لري، خو ده ته د وسلو په زور هغومره ماته نه سي ورکولای لکه د پیسو د شیندلو

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنيزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

په زور چي به د ده دوستان ورڅخه رانيسي او ماته به ورکړي .ما ورته وويل چي که څه هم چي هغه ته به زما مشوره يو اړخيزه ښکاري خو زما مشوره به دا وي چي خپل ځان لکه خپل پلار انګرېزانو ته تسليم کړي او هغه به ښه سلوک ورسره وکړي .اکبرخان، چي په تاريخ او هر څه ډېر خبر ښکارېدی ماته وويل چي له ناپوليون سره د انګليسيانو له سلوک څخه سرې قضاوت کولای سي چي د انګليسيانو په قول باور کول نه دی په کار. هغوی نن يو څه وايي سبا بل څه کوي. نن قول کوي او سبا يې بيرته ماتوي. ځکه نو دی د انګليسيانو په قولونو اعتبار نه سي کولای او جنرال پالک ته تسليمېدل نه قبولوي. موهن لال وايي زه بايد دا ووايم چي حقيقت د اکبرخان پر طرف وو او هغه په خپله خبره کي پر حقه وو. ځکه چي موږ ريښتيا هم ډېري وعدې کړي او بيرته مو ماته کړي وې او د انګليسيانو د عزت او وقار ساتنه مو نه وه کړې او د قولونو د ماتولو د بدنامی ټپلي مو پر لمن پرتي وې. موهن لال دوهم جلد ص ص ۵۷-۴۵۵

دا وخت سردارمحمداکبرخان د کابل او بالاحصار ټول قدرت په لاس کي درلود. هغه په جلال آباد کي د جنرال سېل د قواو پخواني سياسي آمر ميګريګور، چي دا وخت د جنرال پالک دستيار وو، او جنرال پالک ته د فتح جنګ ليکونه په لاس ورغلي او هغه يې د افغانستان له خپلواکی سره د خيانت کولو په تور په بالاحصار کي بندي کړی وو. فتح جنګ د خپلو طرفدارانو په مرسته له بالاحصار څخه وتښتېدی او ځان يې د جنرال پالک د قواوو مرکز ته، چي دا وخت ګندمک ته رسېدلي وې، ورساوه .

»د سپتمبر پر لومړی نېټه، چي جنرال پالک، په ګندمک کي، خپلي قواوي تنظيمولي، يو په خاورو لړلی افغان، چي څيري جامي يې په تن وې، پر زاړه يابو سپور وو او درې تنه ملګري ورسره وه، د انګليسانو کمپ ته ورغی. د جنرال پالک دوه تنه افسران برن او مايين د هغه مخي ته ورغلل او چي ښه رانيژدې سو نو هغو وپيژندی چي دا فتح جنګ دی. دوی پوهېدل چي هغه ورځ دوې مخکي د کابل پاچا بلل کېدی. له دې فراري سره په ډېره مهرباني سلوک وسواو د جنرال خېمي ته رهنمايی سو. او د ده په احترام د توپ ډزي وسوې. د انګليسانو په کمپ کي هغه ته ټول هغه وسايل چي د يوه پاچا له شان سره ښايي برابر سول .

فتح جنګ يو څه وخت د کابل په دربار کي يو بدبخته ګوډاګی شهزاده وو. هغه تش په نامه پاچا وو او سرې يې يوازي د پاچا سيوری بللای سي چي فقط د پاچا نوم وربانديُ يادېدی. اکبرخان دغه بي مغزه او کمزوري پاچا په خپل واک کي اخيستی وو او هره ورځ يې کنټرول وربانديُ زياتاوه او په زور به يې له خپلي خوښي سره سم فرمانونه او مکتوبونه وربانديُ لاسليکول «...کي ص ۵۷۱

د سپتمبر پر يوولسمه د جنرال پالک قواوي د جګدلک سيمي ته ورسېدې. اکبرخان، له وعدې سره سم، خپل بنديان هندوکش ته لېږلي وه او د انګليسانو له پوځ سره يې مقابلي ته تياری کاوه.هغه د سپتمبر پر شپږمه کپتان ټروپ خپل کمپ ته وباله. کله چي هغه د سردار کمپ ته ورسېدی نو وې ليدل چي هغه نور مهم مشران له نواب محمدزمان خان، جبارخان، امين الله خان او محمدشاه خان او نور مشران راغونډ کړي ول او سلامشورې يې ورسره کولي. سردار له ټروپ څخه وغوښتل چي ګندمک ته ورسي او له پالک سره خبري وکړي. مشرانو ويل چي که پالک د کابل پر لور حرکت ونه کړي نو دوی د هغه هر ډول شرايطو منلو ته تيار دي. ټروپ هغوی ته وويل چي اوس هيڅوک نه سي کولای چي د جنرال پالک فيصله بدله کړي او د ده ماموريت کټه نه کوي. اکبرخان، د پالک د پوځونو سره د مقابلي لپاره، د خپلو پوځونو سره د بتخاک پر لور حرکت وکړ او د سپتمبر پر يوولسمه يې کپتان ټروپ او بايګريو خپل کمپ ته وبلل او هغوی ته يې وويل چي ده نه غوښتل چي له انګليسي پوځونو سره جګړه وکړي مګر اوس پر شا کېدلای نه سي .انګليسي افسرانو هغه ته وويل چي دا جنګ بايلي او ډېر زيات تلفات به ورسېږي. اکبرخان ورته وويل چي زه په هر څه پوهېږم. مګر اوس د جنګ سرنوشت په خدای پوري اړه لري او نور ورته مهمه نه ده چي برې د چا په برخه کيږي. هغه کتاب ص ص ۷۷-۵۷۶

دواړي قواوي د سپتمبر پر ديارلسمه په تيزين کي سره مخامخ سوې او، تر څو سختو جګړو وروسته، د افغانانو قواوو ماته وکړه. اکبرخان د غوربند خواته ولاړ او انګليس افسر بای ګريو يې ورسره واخيست. کپتان ټروپ د نورو انګليسي بنديانو سره په علی محمدقلا کي يو ځای سو. په دې توګه د انګليسانو د عصري وسلو او توپونو او منظمو پوځونو په مقابل کي د افغانانو د مقاومت وروستی سنګر، له تقريبا دوو کالو مقاومت څخه وروسته، مات سو .

انتقامي عمليات :

که څه هم چي د جنرال پالک او جنرال سېل پوځونو د سپتمر پر ديارلسمه د اکبرخان سره له جګړې او د اکبرخان له ماتي مخکي انتقامي عمليات پيل کړي وه خو له هغه څخه وروسته يې داسي عمليات وکړل چي وچ او لانده يې ګډ وسوځول او بېګناه ملکي کسانو ته، د بل هر وخت په څېر، تر بل هر چا زيات تاوان ورسېدی .

سرجان کي ليکي چي ګورنرجنرال څو ځله جنرال پالک ته کناياً ليکلي وه چي کوم چاته په کوم ځای کي يوه ضربه ورکړي. جنرال پالک هم ډګرمن مونټيت د شينوارو کليو ته واستاوه او هغه ته يې وظيفه ورکړه چي شينوارو ته يو درس ورکړي. مونټيت د جون د مياشتي په نيمايی کي د علی بوغان په نوم کلي باندې حمله وکړه. کورونه يې ورسوځول او خلک يې چور کړل. مونټيت د جون پر شلمه د ګولای په نوم کلي باندې حمله وکړه. د کلي خلک د پوځونو د رسېدلو څخه مخکي تښتېدلي وه او مونټيت د هغوی قلاوي او کورونه تباه کړل او ديوالونه يې ور والوزول.

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکني د ليکنيزي بني پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له رالېږلو مخکي په ځير و لولئ

د هغوی د توتو او ولو ښایستي وني يي داسي ورته ووهلي چي ټولي وچي سولي. مونټيت د شينوارو په وادي کي نور هم مخته ولاړ. د هغوی قلاوو ته يي اورونه واچول او اوسېدونکي يي په قلاوو کي دننه وويشتل. يو ځل يي په دغه وادي کي پنځه دېرش قلاوي وسوځولي. کي ص ص ۵۶۰- ۶۳
کرنل ټېلر د شينوارو د ماماخېلو پر کليو باندي د آګسټ پر ديرويشتمه حمله وکړه. مشران او ځيني کسان يي کابل ته تښتېدلي ول . ماماخېل او کوچي خېل کلي يي تباه کړل او د مېوو ونې يي ورته اره کړې. هغه کتاب ص ۵۶۸
کله چي د جنرال ناټ قواوو له کندهار څخه د کابل پر لور حرکت وکړ نو ځای پر ځای له مقاومتونو سره مخامخ کېدل. په دې ضمن کي د مقر په سيمه کي د اوبه په نوم يوه کلي کي دوو تنو د دوی پر عسکرو باندي ډزې وکړې. جنرال ناټ خپلو عسکرو ته د کلي د لوټ او تالان امر وکړ. له ښځو او ماشومانو سره چا غرض ونه کړ مګر نارينه ټول ووژل سول. تقريبا سل تنه کليوال د څو تنو په ګناه قتل عام سول. هغه کتاب ص ۶۰۰
د فتح جنګ لپاره ټاکل سوي وزير غلام محمدخان او د قزلباشو مشر خان شيرين خان جنرال پالک ته وليکل چي د کندهار قواوو د سپتمبر پر شلمه د اوشار او چهارده خلک چور کړل او خلکو ته يي د سر اومال زيان ورساوه. په ده دانا کي دوه تنه او په چهارده کي دوه تنه وژل سوي دي. د اوشار خلک موږ ستاسي د بنديانو د راخوشي کولو لپاره استخدام کړي دي. که د دوی کورنه لوټ سي او که د دوی کسان قتل سي نو دوی به پر موږ باندي باور ونه کړي. که ستاسي دا نيت وي چي د خلکو امنيت خوندي سي نو دې خلکو ته بايد تاوان ورکړه سي او له دوی سره ژمنه وسي چي که خپلو کورونو ته ستنيږي نو سر اومال به يي خوندي وي. موږ په دې خوشاله يو چي تاسي نه غواړی چي پوځيان دغه راز اعمال وکړي. نن ورځ، چي د سپتمبر يوويشتمه ده، هغو پوځيانو چي د ميرحاجي د قلا د ورانولو وظيفه ورکړه سوې وه د هغه په ګاونډ کي د نورو خلکو کورونه هم تباه کړي دي. دې خلکو ته بايد تاوان ورکړه سي. که انګليسيان خلکو ته د رسېدلي زيان تاوان ورنه کړي نو خلک به له خپلو کورونو څخه وتښتي او نور به په موږ اعتماد ونه کړي. دغه کړی موږ ته خبر را ورسېدی چي د کندهار قواوو په الله آباد کي، چي په موږ اړه لري او زموږ کورنی پکښي ميشتي دي، مرکز نيولی دی . دې قواوو زموږ غلي داني او مېوی چور کړي دي. که تاسي له دوستانو سره داسي سلوک وکړی نو دښمنان به مو څه انتظار درڅخه ولري. هغه خلک چي خپلو کورونو ته ستانه سوي ول بيرته تښتي. دې خلکو ته بايد ژر تر ژره تاوان ورکړه سي او د هغوی د ساتني لپاره بايد قواوي وګومارل سي. کي ص ص ۶۳۰-۶۲۸
البته پخپله د پالک پوځيان هم تر جنرال ناټ په کمه نه وه او هغه جنايتونه چي يي د شينوارو په کليو کي کړي وه په شمالي او کابل کي يي تکرار کړل .د پالک پوځونو د شمالي او استالف په سيمو کي داسي جنايتونه وکړل چي د دوی خپل افسران يي په يادولو او ليکلو شرميږي. دوی وايي چي په شمالي کي يي په زيرزمينيو کي پنځه سوه هندي نيول سوي عسکر په ځنځيرونو تړلي وليدل نو له ډېره قهره يي خلک ژوندي وسوځول .ښځې يي عسکرو ته وسپارلې او هغوی په شپرخط سره وېشلې .
د نيويل چمبرلين سپاره عسکر استالف ته داسي وخت ورسېدل چي کار له کاره تېر وو. ده وليکل چي دا صحنه د ليدلو او بيانولو نه وه. خيمې، جامې او هر څه د انسانانو له مړو سره په لارو کوڅو کي پراته وه. دی وايي دې ته به ضرورت نه وي چي ووايم چي تر ځوارلسو کالو پورته هيڅ نارينه ژوندی نه وو پاته. ځيني چي زخميان سوي ول نو په دوهمه مرمۍ يي کار ور تمام کړی وو. ځينو وحشيانو خو خپل قار او غوسه په ښځو سره کړي وه .د کابل مشرانو او خانانو چي زموږ د پوځونو د نيژدې کېدلو اورېدلي وه نو خپل مالونه يي د خوندي کولو لپاره استالف ته وړي وه او ټول استالف د ښو مالونو ډک وو. عسکروکورونه ټول چورکړي وه او اروپاييانو او هنديانو ټولو برخه پکښي اخيستي وه. کله چي عسکر له چور او تالان څخه فارغ سوي ول نو بيا خدمه او غريب کار پر کورونو ورغلي ول او د عسکرو د چور او تالان کار يي بشپړ کړی وو. کرۍ ورځ د ښار په سوځولو او د مالونو په چورولو تېره سوې وه. په لارو کوڅو کي د زړو، ځوانانو، غريبانو او شته منو مړي پراته وه. کله چي موږ له استالف څخه را وتلو نو يوه زړه ډنګره ښځه مي وليده چي له يوې کوچنۍ وياله يي اوبه اخيستلې. ما يي لوښي ته اوبه ور واچولي او هغې پر ټولو فرنګيانو باندي لعنتونه ويل .کورته په داسي حال کي ولاړم چي له ځانه، له جهانه او له خپل ظالم مسلک څخه مي بد راغلل. موږ بل هيڅ شی نه وو بلکه جواز لرونکي قاتلان وو. ډال ريمپل ص ص ۴۰۸-۴۰۵
د برتانيي يو جنرال د استالف له تباه کېدلو څخه وروسته د کابل او جلال آباد د تباه کېدلو او سوځل کېدلو په باب ليکي » :جنرال پالک د استالف د تباه کولو او قتل عاملو څخه وروسته کابل ته د خپلو ګناهونو د سزاورکولو امر وکړ. لومړی يي هغه جومات وران کړ چي اکبرخان د الفونسټون د قواوو د تباه کېدلو په وياړ جوړ کړی وو او خلکو فرنګي جومات باله. وروسته يي نو بازارونه په ماينونو او توپونو وران کړل، د مشرانو او خانانو کورونه يي وسوځول، د ښار ټولي دروازې يي تباه کړې. په پای کي يي د ښار ودانيو ته اور واچاوه او لمبې تر هغه ځايه پوري ولاړې چي د کابل سيند يي مخ را وګرځاوه. سره له هغه چي د چور او تالان د مخنيوي لپاره محافظين درول سوي وه مګر د کمپ سره ملګري غريب کاران او خدمه په ښار ننوتل او چي څه يي لاسته ورتلل هغه يي غنميت کړل. دلته هلته داسي پيښي منځته راغلي چي د پوځ د انضباط له برکته پنځوس چنده نه سوې. د کابل د تباه کولو کار د

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکني د ليکنيزي بني پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له رااليرلو مخکي په ځير و لولئ

اکتوبر پر اوومه پيل سو. په سبا ورځ او سبا شپه يې دوام وکړ .دوې شپې د کابل د ښار لمبې اسمان ته پورته کېدلې او د اسمان مخ يې سور کړی وو. د جنرال سېل عسکر تر ډېره وخته په کابل کې پاتې نه سول او د اکتوبر پر دوولسمه يې د هندوستان پر لور حرکت پيل کړ... وروسته يې جلال آباد هم د کابل او غزني په څېر داسي وسوځاوه چي له خاورو سره يې برابر کړ .

په دې توګه هغه جنګ پای ته ورسېدی چي د هيڅ معقول دليل په اساس پيل سوی نه وو او د تلوار او وېرې د يوه عجيب ترکيب په اساس پرمخ وړل سوی وو. او له سختو تاوانونو د زغملو او فاجعې د ليدلو څخه په داسي ډول پای ته ورسېدی چي نه يې هغه حکومت ته چي پيل کړی يې وو او نه يې هغو عسکرو ته چي دا جنګ يې وکړ افتخار په برخه کړ «ګليګ ص ص ۱۸۰-۱۸۱

کله چي د شاه شجاع زوی فتح جنګ له افغانستان څخه د انګليسانو د پوځيانو د وتلو په برخه کې متيقين سو نو له پاچهي څخه يې لاس واخيست او د جنرال پالک کمپ ته ورغی. جنرال هم د ده پر ځای د شاه شجاع کشر زوی شاه پور پر تخت کښېناوه او د مختارالدوله شيرمحمدخان باميزايي زوی غلام محمد خان يې د وزير په توګه ورته وټاکی .
غلام محمدخان باميزايي او د قزلباشو مشر خان شيرين خان، د کابل د ټولو مشرانو په استازيتوب، جنرال پالک ته يوه عريضه وليکله :

»تاسي ته دي معلومه وي چي موږ پوپلزيان او د درانيانو نور قبايل او قزلباش د باکرزايانو تر سلطې لاندې ژوند نه سو کولای. نو کله چي دغه کار په هيڅ توګه ممکن نه دی او پر دې برسېره اعليحضرت فتح جنګ هم له هيواده څخه د وتلو فيصله کړې ده نو موږ موافقه لرو چي شهزاده شاه پور د خپل پاچا په حيث قبول کړو او د هغه اوامرو ته غاړه کښېږدو. مګر موږ هيله لرو چي تاسي به نور د قلاګانو او د خلکو د جايدادونو او شته منيو له تباه کولو څخه لاس واخلئ څو خلک اعتماد پيدا کړي او خپلو کورونو ته ستانه سي .او موږ دغه راز هيله لرو چي تاسي به ميرصوفي بياني، چي همداوس په چاريکار کې بندي دی، خوشي کړی او موږ ته به يې وسپاری. او که تاسي موږ ته توپونه او مهمات راکړی دا به ستاسي لويه مرسته وي. تر څو چي موږ ژوندي يو موږ به د برتانيې له حکومت سره د دوستی آرزو لرو «

دواړه مشران جنرال پالک ته د دې دپاره ورغلل چي د مرستو د ترلاسه کولو لپاره وروستی غوښتني ورته وړاندي کړي. دوی له جنرال پالک څخه وغوښتل چي يو څه عسکر په کابل کې پرېږدي. هغه يې دا غوښتنه ونه منله. دوی وروسته د پيسو غوښتنه وکړه، هغه هم رد سوه. وروسته نو دوی له پالک څخه وغوښتل چي لږترلږه بالاحصار تباه نه کړي. ځکه چي دا د شاه پور لپاره د پاچهی نښه ده او دغه راز هلته هندي او عرب عسکر اوسېږي؛ که دوی هغه تباه کړي نو بيا هغوی د اوسېدلو ځای نه لري. پالک ورسره ومنله او د اکتوبر پر نهمه يې سرانجنيير اباټ را وغوښت او د کابل د بازار د ورانولو وظيفه يې ورسپارله. پر هغه باندي يې ټينګار وکړ چي ودانيو ته اور وانه چوي او حتی له باروتو څخه کار وانه خلي. څرنګه چي وداني ډيري لويي او قوي جوړي سوي وې نو اباټ مجبور سو چي د هغو د ورانولو لپاره له باروتو څخه کاروا‌خلي. وروسته عسکرو ځينو ودانيو ته اور واچاوه او ښار اور واخيستی. عسکرو او د پوځ سره ملګرو غريب کارو چي دا حال وليدی نو يو وار پر ښار باندي رامات سول او په چور او تالان يې پيل وکړ. حالات د پوځ تر کنټرولر ووتل او تباهي او چور دوې ورځې روان وو .

دا چي تېری او افراط به سوی وي، په دې کې څوک څه نه سي ويلای. بېګناه او ګناهکار، ټول يو شان، د غچ اخيستلو د حملو، چي په ښار کې پيل سوي وې، قرباني سول.ډېر بې آزاره هندوان، چي د کراری په ظاهري وضع تېر وتلي او د حکومت د بيرته ټينګېدلو په هيله يې خپل کارو بار پيل کړی وو ټول تباه سول .دوست اودښمن يو شان وهل کېدل او د هيچا آواز نه اورېده کېدی. چنداول، چي د قزلباشو دوستانو ځای وو، په متې له تباهی څخه وژغورل سو. د کابل د اشغال په وخت کې د دې دريو ورځو پرتباهی باندي بايد هر وخت ارمان وکړو او پر دې خبرې بايد افسوس وکړو چي بشر څومره کمزوری او څومره ظالم دی. مګر کله چي دا را په زړه کړو چي زموږ ملګري پوځيان څرنګه په دې ښار کې قصابي سول او عسکر هغه ګناه کار ښار ته ننوتلي وي نو بيا سړی ويلای سي چي په داسي حالاتو کې ځان کنټرولول هم زور غواړي. بدبخته هندوان چي د غزني او کابل په تباهيو کې يې هر څه له لاسه ورکړي وه، له پوځ سره تر هندوستانه پوري ملګري سول او په ډېر بد حالت کې يې ځانونه تر مزله ورسول .
دې هندوانو، چي تر څو ورځو مخکې پوري شته من وه، د پالک په کمپ کې په فقر او ګدايی ګوزاره کوله. دا هندوان لږ ترلږه تر هغو هندوانو خوشبخته وه چي د جنرال ناټ کمپ ته ورغلي وه ځکه چي هغه ټول له کمپ څخه وشړل.
کې ص ص ۶۴۰-۶۳۷

انګليسی مورخ سرجان کې د افغان او انګليس د جنګ په باب خپل کتاب په داسي کلماتو پای ته رسوي چي د يوه انګليس مورخ له قوله په لوستلو او اورېدلو ارزي ... » که موږ له خپل ولايت څخه د دوست محمد د بې برخي کولو اوايستلو پر ځای هغه ته يو څه پيسې ورکړي وای چي پوځ په جوړ کړي او يو څه افسران مو ورکړي وای چي پوځيان يې ورته روزي نو ايرانيان به نن ورځ د هرات له دېوالونو سره نه وای ولاړ. موږ د دې پرځای چي افغانان تقويه کړو هغوی مو کمزوري کړل .د دې پرځای چي موږ افغانان خپل دوستان کړو له هغوی څخه مو خپل سرسخته دښمنان جوړ کړل. هغه پاليسي چي موږ تعقيب کړه هغه ځکه تباه کونکې وه چي غيرعادلانه وه. دا په

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولئ

پرنسیپ او عمل کي د ناحقه تېري او غصب پالیسي وه او د پیل څخه د خدای لعنت باندي ویل کېدی. په پیل کي زموږ بری پخپله د دغه لعنت یوه برخه وه. دوی موږ په لومړي سر کي په غېږ کي ونیولو او د دروغو امنیت یې را وښود او په دې توګه یې د سقوط کندي ته ورپوري وهلو. موږ باید د افغانستان له دغه جنګ څخه د خپلو راتلونکو اقداماتو لپاره یو لوی درس زده کړو او پند ورڅخه واخلو .بیا به نو هغه خدای چي چاته د هر عمل جزا ورکوي موږ ته هم عوض راکړي. » کې ص ۶۷۰

انګرېز صاحب منصب وینسنټ آیرې، چي پخپله یې په دغه جنګ کي برخه درلوده، او د دې جنګ د خاطراتو په باره کي یې یو کتاب لیکلی دی، په مقدمه کي د افغانانو د استقلال دوستی په باب یوه په زړه پوري تاریخي کیسه لیکي، چي دلته په راوړلو ارزي. آیري لیکي کله چي غلجي د ایران د نادرشاه افشار د ظلمونو او ستم له لاسه غرونو ته وختل او هلته یې څو میاشتي په واورو کي تیري کړې چي د خوړلو لپاره د وښو له ریښو څخه پرته بل هیڅ شی نه پیدا کېدل. نو د ژمي په پای کي یې دهغو وښو ریښې نادرشاه ته ولېږلې او ورته وې ویل چي تر څو پوري زموږ په غرونو کي دا ریښې پیدا کیږي موږ به ستا له ظلم او ستم سره جګړې ته دوام ورکړو .

بندیان او له هغوی سره د افغانانو سلوک :

مکناټن د ډسمبر پر درویشتمه ووژل سو او د انګلیسیانو قواوو له کابل څخه د ۱۸۴۲ کال د جنوري پر شپږمه، یعني د هغه له قتلېدلو څخه تقریبا دوې هفتې وروسته، له کابل څخه د جلال آباد پر لور حرکت وکړ. دا قوه، لکه څرنګه چي انتظار یې ایستل کېدی، په لاره کي ټوله تباه سوه او یوازي ډاکټربرایډن د جنوري پر دیارلسمه، یعني د قواوو د حرکت څخه یوه هفته وروسته نیم ژواندی جلال آباد ته ورسېدی. که له دې قوې سره هغه ټول خانان اوقومي مشران چي لېدي سېل یې نومونه یاد کړي دي ملګري سوي وای ښایی دا تباهي منځته نه وای راغلې. څرنګه چي له دې قوې سره یوازي اکبرخان ملګری وو او هغه د حمله کوونکو غازیانو، په تېره بیا غلجیو، چي د اکبرخان خبري چنداني اغېزه هم نه ورباندي کوله، مخه نه سوای نیولای. په لاره کي ځیني صاحب منصبان، ښځي او ماشومان اکبرخان ته تسلیم سول او هغوی ټول سلامت پاته سول .

که په اوسني وخت کي، د جنګي بندیانو د ساتلو او له هغوی سره د سلوک په برخه کي، د هغو هیوادونو سلوک ته وګورو چي د ملګرو ملتونو او د بشر د حقوقو د بین المللی موسسې د قوانینو بنسټ یې ایښی دی نو د نونسمي پېړۍ په نیمایي کي د یوه دښمن یرغلګر هیواد له بندیانو سره د افغانانو سلوک بې ساري دی .

ځیني هغه بندیان وه چي د مکناټن له وژل کېدلو څخه وروسته د نواب محمدزمان خان تر کوره رسېدلي او ځیني هغه بندیان وه چي له کابل څخه د انګلیسي پوځ د وتلو په ترڅ کي اکبرخان ته تسلیم سوي وه. سرجان کې د لومړۍ ډلي بندیانو په باره کي لیکي: « د شاه شجاع له وژل کېدلو څخه دوې ورځي وروسته، د کابل خلکو له محمدزمان خان څخه وغوښتل چي بندیان دي روحاني مشر میرحاجي ته تسلیم کړي. محمدزمان خان د ډېر ښه زړه خاوند وو او له بندیانو سره یې داسي سلوک کاوه چي تر دغه اضافه یې خپل پلار له اولاد سره نه سي کولای .هغه خلکو ته زارۍ وکړې او په ژړا یې ورته وویل چي دا بندیان باید له ده څخه جلا نه سي او دی حاضر دی چي په عوض کي د خپلي کورنۍ غړي د کابل خلکو ته وسپاري. ده چي هر څه زاری وکړې پر خلکو یې اغېزه ونه کړه. ده بالاخره هغوی ته وویل چي د افغانانو مشر او د ده خپله خور د انګلیسیانو په لاس کي بندي ده. که دی دغه بندیان د کابل خلکو ته وسپاري نو د هغوی مشر او د ده خور ته به تاوان پېښ سي. د کابل خلکو ورته وویل دوی پوهیږي چي انګلیسیان له خپلو بندیانو سره بد سلوک نه کوي. د محمدزمان خان ټولي زاری بې ګټي سوې او هغه مجبور سو چي خپل بندیان میرحاجي ته وسپاري. خو پر هغه باندي یې په ډېر ټینګار او زاریو سپارښتنه وکړه چي د ده له بندیانو سره به ښه سلوک کوي .کله چي بله هیڅ لاره پاته نه سوه نو نواب محمدزمان خان د خپل کور ښځي د میرحاجي کورته واستولې څو د بندیانو سره هیڅوک بد سلوک ونه کړای سي. محمدزمان خان په دې پوهېدی چي که څوک بندیانو ته د آزار رسولو خیال ولري نو د ده د ښځو د وجود له امله به هیڅوک زړه ونه کړای سي. کې ص ۵۴۷

سرجان کې د اکبرخان سره د انګلیسي بندیانو په باره کي لیکي: « د کابل څخه تقریبا درې میله لیري، د لوګر د سیند پر غاړه د قزلباشو د یوه مشر علي محمد قلا وه. اکبرخان خپل بندیان دغي قلا ته ولېږل او علي محمدیې مجبور کړ چي خپلي ښځي او ماشومان کوم بل چېرته بوزي. په دې قلا کي بندیان په هغو اتاقونو کي چي مخکي د علي محمد د کورمېرمني او ماشومان پکښې اوسېدل، ځای پر ځای سول. دا تر ټولو هغو ځایونو پراخ او بهتر وو چي بندیانو ته تر دغه وخته برابر سوی وو. بندیانو د علي محمدپه قلا کي نسبي آزادي ترلاسه کړه. دوی یو لوی باغ درلود چي په هغه کي یې خپل بدني تمرینات او سپورټونه کول. دوی هم د قدم وهلو لپاره پراخه ساحه درلوده او هم یې د باغ له مېوو څخه ګټه اخیستله. دوی کولای سوای چي په رود کي ولامبي او غسلونه وکړي .دوی کولای سوای چي د خپلو دوستانو د لیدلو لپاره بالاحصار ته ولاړ سي او یا هغوی ورته راسي. ډېرو ته د کابل له خلکو څخه د پیسو پورولو زمینه برابره وه. او د ډېرو داسي فیشني شیانو خریداري یې کولای سوای چي له دغه څخه مخکي یې په بدیع آباد کي نه سوای اخیستلای. دوی له جلال آباد، هندوستان او انګلینډ څخه خطونه تر لاسه کول او هیڅا یې له خطونو سره غرض نه کاوه. دوی هم د فکر کولو لپاره وخت درلود او هم یې د بحث لپاره زمینه درلوده. هره ورځ له جلال آباد او له کابل څخه په یوه ډول نه یوه ډول احوالات ورته راتلل. ژوند چنداني بد نه وو او دوی د مغزي کار لپاره

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولـئ

ډېر زيات وخت درلود او د بدن د تمرين لپاره ټوله ورځ ورفارغه وه. که يوازې د ځينو ملګرو د نارغه کېدلو ستونزه نه وای او دا چي کله کله به دوی ته احوال را رسېدی چي ښايي اکبرخان يې ترکستان واستوي نور نو هيڅ غم نه وو » هغه کتاب ص ۵۵۰

سر جان کې د همدې مخ په حاشيه کي ليکي چي دا د علي محمد لپاره ډېره د بدمرغی خبره وه چي کله انګليسيان هغي سيمي ته ورغلل نو د ده قلا او باغ يې ټول تباه کړل .

جورج لارنس، چي د اکبرخان په بنديانو کي وو او يو ځل يې د استازي په توګه هم جنرال پالک ته لېږلی وو، خپل ورور هنری لارنس ته ليکي ... » :موږ ټول روغ جوړ يو او ډېر ښه سلوک راسره کيږي. زما له قوله خلکو ته ووايه چي زموږ سره د سردار سلوک له لومړۍ ورځي تر اوسه پوري له مهرباني ډک دی. هيڅ اروپايي هيواد به د جنګ له بنديانو سره تر دې بهتر سلوک نه وای کړی. زه دا خبره په پوره زړه ورتوب کوم. په بهر کي داسي احساس موجود دی چي زموږ سره بده رويه کيږي مګر دا خبره بالکل غلطه ده. که د اکبر خبره سي نو هغه د ډيرو نورو کارونو مسووليت لري او بايد چي جواب يې ووايي. الفونستون که په بديع آباد کي پاته وای هم يې ژوند نه سو کولای. تيزين ته د هغه انتقال د هغه له مريني سره هيڅ اړه نه لري. ايدوردز ص ۳۹۵

جورج راورتي، چي د پښتو ژبي او افغانانو په باب يې نه هېرېدونکي تحقيقات کړي دي د پښتو انګليسي قاموس د مقدمي په حاشيه کي ليکي« چي د افغانانو په باره کي له حق څخه تېر نه سو نو سره له هغه چي په ۱۸۴۲ کال کي يې له کابل څخه زموږ د پوځونو د پرشا کېدلو په وخت کي د وعدې خلاف حملې راباندي وکړلې؛ خو موږ د هغوی پر هيواد باندي يرغل کړی وو او دوی هم زموږ سره د يرغلګرو په څېر سلوک وکړ او زموږ قواوي يې تباه کړې. مګر دوی چي بنديان ونيول هغه يې وسائل او د ښځو او ماشومانو يې احترام وکړ. که موږ د يوه غيرمتمدن قوم په حيث، د دوی دغه عمل په ډهلي او کانپور کي د هغو خلکو له شيطاني او وحشيانه اعمالو سره مقايسه کړو چي څه باندي سل کاله يې زموږ نمک خوړلی وو او داسي فکر کېدی چي دوی په تمدن کي پر مخ تللي دي نو بيا ګورو چي د افغانانو پله درنه ده. راورتي ډيکشنري مقدمه

لوستونکو ته دي معلومه وي چي موهن لال، د اليګزاندربرنس د وژل کېدلو له ورځي بيا تر هغه وخته پوري چي د اکبرخان په لاس کښېبووت د انګرېزانو کمپ ته د کابل د ټولو حالاتو رپوټونه ورکول او د افغانانو په منځ کي د بې اتفاقيو د اچولو لپاره يې پيسي شيندلې. مګر کله چي د اکبرخان لاسته ولوېدی پخپله موهن لال وايي چي اکبرخان ځو ځو ځله مابښامنۍ ډوډۍ ته بلنه ورکړې او حتی د خپل ژوند د ترټولو مهم تصميم په باب يې سلا مشوره ورسره کوله. د دونه زغم او حوصلي انتظار، په يوويشتمه پيړۍ کي د کوم ډيموکراتيک هيواد او نظام څخه کېدلای سي؟ زه يقين لرم چي که د هر هيواد لاسته خپل داسي يو دښمن ورسي چي په دغه اندازه تاوان يې رسولی وي او ټول يې په جاسوسي خبر وي په شکنجو کي به يې ووژني .

دا د افغانستان د نونسمي پيړۍ د نيمايي کلونو د پېښو خبري دي. په هغه وخت کي او تر هغه وروسته پخپله انګليسيانو په هند کي، د مهاتما ګاندي او سوباش چندربوس په سطح مخالفينو سره په بنديخانو او کمپونو کي غيرانساني سلوک کاوه. انګرېزانو خپل سرسخته سياسي مخالفين، په تېره بيا هغه کسان چي د هغوی پر ضد به يې وسلو ته لاس کړ، د انډيمان په ټاپوګانو کي د توروابو په نوم بدنامو او غيرانساني بنديخانو ته لېږل او هلته يې له خطرناکو جنايتکارانو او قاتلانو سره په يوه ځای کي ساتل. له تورو ابو څخه يوازې له هند څخه د انګرېزانو تر وتلو وروسته باقي پاته کسان ژوندي راووتل او له خپلو عزيزانو سره يو ځای سول او د وحشت او بربريت کيسي يې خپرې کړې .

د ۲۰۰۱ کال د سپتمبر پر يوولسمه د امريکا د نيويارک په ښار کي پر نړيوال تجارتي مرکز باندي د الوتکو د حملو په نتيجه کي امريکا پر افغانستان باندي تباه کونکي هوايي حملې پيل کړې. دا چي د افغانستان په څېر يوه کمزوري او بې دفاع هيواد سره د امريکا په څېر يوه ستر اتومي طاقت د جګړې اعلان څومره بې منطقه او څومره غيرعادلانه او ظالمانه وو، دا به تاريخ ثابته کړي او دلته زموږ د بحث موضوع نه ده؛ خو د مزارشريف په قلعه جنګي کي د څه باندي دريو زرو جنګي بنديانو قتل عام به د بشري حقوقو له کوم قانون او مقرراتو سره سر وخوري. د امريکا جمهورريس جورج بوش د جنګي بنديانو د وژلو او شکنجه کولو په موضوع کي ځکه له هر ډول بين المللي منشور څخه معافي ترلاسه کړه چي جنګي بنديانو ته يې د دښمنو جنګياليو نوم ورکړ او له هغوی سره يې هر ډول سلوک روا او خپل حق وباله .

له کابل څخه د انګليسيانو د وتلو په وخت کي ټول پوځيان تباه نه سول. لکه څرنګه چي مخکي مو وويل، اکبرخان د هندي تسليم سويو عسکرو څخه د پياده او توپچي کنډکونو په جوړولو کي کار واخيست. په شمالي کي يو شمېر بنديان د عوامو لاسته ورغلي وه چي ټول يې هندي عسکر وه .د انګليسي قواوو افسرانو، په کابل کي د انتقامي عملياتو په ترڅ کي، څه باندي دوه زره هندي عسکر پيدا کړل، چي ځيني يې د غلامانو په څېر خرڅ سوي ول .
ډال ريمپل ص ۴۰۷

د يوه هندو عسکر، له ياداشتونو څخه ښکاري چي ډېر نيول سوي هندي عسکر، د ده په شمول، په بازارونو کي خرڅ سول. البته سيتارام يوازنی هندو عسکر دی چي په افغانستان کي د خپلو بدو ورځو په باره کي يې يو څه ليکلي او موږ ته را رسېدلي دي ... ».زه د سر په اړخ کي په يوه ګولی ولګېدلم .له دې وروسته په ځان نه يم پوه سوی او کله

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له رااليږلو مخکي په ځير و لولئ

چي پر هوښ راغلم نو پر آس باندي ترلی وم او د جنګ له میدان څخه کابل ته وړل کېدلم. زه یوه سوم چي کابل ته مي د دې دپاره وړي چي هلته مي د غلام په حیث وپلوري. ما له هغه سړي څخه چي زه یې کابل ته وړلم ځو ځله وغوښتل چي زما غاړه پرې کړي او یا مي وولي. د دې لپاره چي قار ورولم نو په پښتو او خپله ژبه مي ښکنځل ورته وکړل. څو ځله یې چاړه راته وښوروله خو یوه سو چي زه په چاړه بند نه یم نو راته وې ویل چي که کرار نه سم مسلمان کوي مي. او زه ایله کرار سوم... کله چي سړي ولیدل چي زه تر ژوندي پاته کېدلو مرګ ته ترجېح ورکوم نو زړه یې راباندي وسوځېدی. له آس څخه یې کښته کړم د اوښ په کجاوه کي یې وترلم. که څه هم چي په عذاب وم خو پر یابو باندي تر ترلو دا بهتر وو. افغان زما پر زخم باندي واوره وموښله او درد مي کرار سو. موږ په څلور یا پنځه ورځي کي کابل ته ورسېدو. په مایي افغاني جامي واغوستلي او په بازار کي یې خرڅ کړم. شته منو افغانانو له هندوانو څخه د نوکرانو کار اخیستی. زه بنه تکړه وم او په ۲۴۰ روپیو یې خرڅ کړم. د عثمان بېګ په نوم یوه سړي رانیولم. په دغه وخت کي چي زه یې خرڅولم یو شمېر نور هندي سپاهیان او یو څو تنه اروپاییان مي ولیدل چي د خرڅلاو لپاره یې درولي ول. د اروپاییانو څخه یې افغاني پوځیانو ته د تعلیم لپاره کار اخیست. ځرنګه چي دوی ته د شیراز شراب هم رسېدل نو تر موږ یې ژوند بهتر وو .
په دې منځ کي مي یو صاحب ولیدی، چي د کمپنی بهادر په پوځ یې اړه درلوده. هغه ماته وویل چي سرکار به یو لوی پوځ افغانستان ته واستوي او دا وطن به بېرته ونیسي. که موږ ژوندي پاته سولو نو له بنده به وژغورل سو. زما یې اوس نوم هېر دی؛ زه ګومان کوم چي والان به نومېدی؛ خو خبرو یې زما زړه یو څه بنه کړ. زما نوي بادار زما سره بد سلوک نه دی کړی. مګر کله چي به مي سپین سترګي وکړه او یا به مي د تېښتي کوښښ وکړ نو بیا به یې تهدیدولم .ما ته به یې ویل چي که د تېښتي کوښښ وکړي نو خصي به مي کړي او پر یوه داسي چا به مي په ډېرو پیسو خرڅ کړي چي په خپل حرم کي د ساتونکي کار راخخه واخلي. که زما سره والان صاحب د بېرته ژغورل کېدلو امید پیدا کړی نه وای نو ما به حتما ځان وژلی وای...» سیتارام ص ۱۱۵
البته سیتارام د انګرېزانو انتقامي قواوو ته معطل نه سو او یوه ورځ چي صاحب یې غزني ته په سفر تللی وو، له یوې قافلي سره وتښتېدی او ځان یې هندوستان ته ورساوه .
له دوستانو سره د انګرېزانو نامردي :
کله چي موهن لال وزیر اکبرخان ته مشوره ورکړه چي انګلیسیانو ته ځان تسلیم کړي او یقین لري چي هغوی به بد ورسره ونه کړي نو اکبرخان ورته وویل چي انګرېزان د اعتماد وړ نه دي. پخپله موهن لال هم په خپل کتاب کي دا خبره، البته په یو څه تاءکید تاییدوي. موهن لال پخپله هم د انګلیسیانو نامردی ته حیران دی او وایی چي موږ فتح جنګ، چي دی یې بېچاره هلک بولي، پر تخت کښېناوه او د دښمنانو په خوله کي مو ورکړ. کله چي اکبرخان له بامیان څخه کابل ته نیژدې سو، فتح جنګ هم میدان خوشي کړ « له کابل څخه په دغه ډول تلواري وتلو، موږ خپل غیرت او زړه ورتوب ونه ښود او خپل عزت مو تر پښو لاندي کړ او خپل ډېر ملګري خانان مو هک حیران پاته کړل. ځیني مشران وه چي موږ د خپل عزت په قول له اکبرخان څخه را بېل کړي وه او ورته ویلي مو وه چي موږ به د هغوی ساتنه کوو. اوس چي له افغانستان څخه وزو زه هغوی ته له شرمه خپل مخ نه سم ښکاره کولای .د دوی سترګي له اوښکو ډکي وې او راته وې ویل چي موږ خپل دوستان وغولول او سزا مو ورکړه. د خپلو وطنوالو سره مو په جنګ واچول او د زمریانو په خوله مو ورکړل. کله چي اکبرخان کابل ونیوی؛ ټول هغه کسان یې شکنجه کړل چي زموږ طرفداري یې کړې وه او په زور یې پیسي ورڅخه واخیستلې. زه به دا یوه معجزه وبولم او دا به د انګرېزانو په حق کي د خدای مهرباني وبولم چي که تر دې وروسته په افغانستان او ترکستان کي څوک د برتانوي حکومت د مقاماتو په قول اعتبار وکړي. موږ هغه هیواد پرېښود چي زموږ تر ټولو زړه ور عسکر پکښي وژل سوي او تباه سوي وه. په عین وخت کي مو خپلو دښمنانو ته پیسي او وسلي ورکړې. او دې ته وایي د برتانیي د پوځ د بایللي شهرت بېرته لاسته راوړل!!! » موهن لال دوهم ټوک ص ۴۹۱
هم د اکبرخان اندېښنه او هم د موهن لال لیکنه حقیقت لري. انګلیسیان نه یوازي پر شفاهي قولونو نه درېدل او خپل دوستان یې ټل د بلا خولي ته ورکول بلکه د هغو لیکلو قراردادونو او تړونونو مراعت یې هم نه کاوه چي دوی پخپله لاسلیک کړي او حتی د دوی په خوښه او لمسه منځته راغلي وه .
د ګورنرجنرال ایلین برا سکرټر تي ایچ مدوک د ۱۸۴۲ کال د سپتمبر پر دیارلسمه د کندهار د قواوو قوماندان جنرال ناټ ته د ګورنرجنرال په مستقیم هدایت ولیکل چي شهزاده تیمور باید د جنرال ناټ له پوځونو سره ملګری نه سي بلکه باید د پوځ له هغي برخي سره چي سیند ته پرشا کیږي ملګری سي. ګورنرجنرال شهزاده تیمور ته د هیڅ ډول مرستی ورکولو ته زړه نه ښه کوي او د شاه شجاع له کورنی سره مربوطو کسانو ته هم مرسته نه ورکوي .
دغه راز یې جنرال پالک ته ولیکل چي که شهزاده فتح جنګ اوس هم ستا په کمپ کي وي؛ کله چي دغه لیک در ورسیږي او یا ته له هغه سره د تماس نیولو وسیله ولرې نو ستا څخه هیله کیږي چي هغه ته ووایي چي د افغانستان حالات پخپله د هغه هیواد په پاچا او خلکو اړه لري او ګورنرجنرال وایي چي د اعلیحضرت شاه شجاع له مړیني او وروستیو پېښو سره هغه درې اړخیز تړون چي د برتانیي د حکومت، فقید مهاراجا رنجیت سینګه او فقید شاه شجاع

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راللیږلو مخکې په ځیر و لولـئ

ترمنځ لاسلیک سوی وو لغو دی. او ته باید د افغانستان مشرانو ته هر وخت ووایي چي دا د برټانيي دریځ دی. پیپرز نمبر ۴۷۹

د ګورنرجنرال هغه تړون په یاد نه وو چي فقط څلور کاله مخکي رنجیټ سینګه، شاه شجاع او ګورنرجنرال لارډ آکلینډ لاسلیک کړی او په هغه کي یې لیکلي وه چي د دې تړون درې خواوي د برټانیي حکومت، مهاراجارنجیټ سینګه او شاه شجاع الملک د زړه له کومي له پورته مادو سره موافقه لري. له دې موادو څخه باید په هیڅ توګه انحراف ونه سي. او دا تړون باید د تل لپاره په خپل قوت باقي پاته وي. دا تړون د لاسلیک کېدلو څخه وروسته سمدستي نافذ دی .کوریس پاندینس ص ۲۹۳

دا چي ګورنرجنرال به په دې تړون کي د «تل » کلمه هېره کړې وي، دا خبره د منلو نه ده. البته ګورنرجنرال، په خپله خوښه، د تړون د لغو کولو توان او صلاحیت درلود .ګورنر جنرال له تیمور او فتح جنګ څخه هیڅ کار نه سو اخیستلای. په لوی لاس یې ولي د هغوی مسوولیت قبول کړی او ځانته یې بل جنجال پیدا کړی وای .

پخپله موهن لال ته، چي د انګلیسانو د جاسوسی په تاریخ کي به د ګوتو په شمېر کسانو د هغه په شان خدمتونه کړي او د انګرېزانو د ګټو د ساتلو لپاره به یې ځان د مرګ خطر ته ورکړی او اور ته اچولی وي، څه ورپېښه سوه؟

ډال ریمپل د موهن لال او د انګلیسانو د نورو رېښتونو خادمانو د سرنوشت په باب ډېر ښه تفصیل ورکوي .

»هوښسار او پهلوان موهن لال چي د انګرېزانو د قشلې د محاصرې په وخت کي یې د مکناټن لپاره په خپل نامه ډېري زیاتي پیسي پور کړي وې او څه پیسې د یاغیانو د قتلولو لپاره پور کړي او لګولی وې او په ۱۸۴۲ کال کي یې نوري پیسي د انګلیسي بندیانو د خلاصولو لپاره پور کړې او د پور کړو پیسو شمېر یې ۷۹۴۹۶ روپیو ته ورسېدی هیچا پیسي ورنه کړې او د ژوند تر پایه پوري پوروړی پاته سو. هغه د عدالت د غوښتلو لپاره د خپل ملګري منشي شمشاد علي سره برټانیي ته ولاړ... په برټانیه کي یې له ډېرو مهمو کسانو سره ولیدل ډېري مرکې یې وکړې. په برټانیه کي یې په انګلیسي ژبه د امیردوست محمدخان سوانح په دوه ټوکه کي چي ټول نهه سوه مخونه کېدل چاپ کړه. حتی له ملکي ویکټوریا او شهزاده البرټ سره یې وکتل .مګر د افغانستان جنګ ده ته بلا سو او په ژوند کي یې د ده نور پرمختګ ته خاتمه ورکړه .

کله چي هند ته ستون سو نو د لکنهو او حیدرآباد په ښارونو کي یې په انګلیسي دفترونو کي د ترجماني وظیفه تر لاسه نه کړه. برټانوي مقاماتو اعتماد نه په کاوه او هر وخت به یې ویل چي له ځانه یې دروغ جوړ کړي او چي څه وایي هغسي نه دی. نه یوازي یې په حکومت کي وظیفه پیدا نه کړه له خپلي کشمیري پنډت ټولني څخه پردی سو. په ۱۸۵۷ کال کي د ډهلي په پاڅون کي ایله له مرګه خلاص سو ځکه چي خلکو د انګلیسانو د جاسوس په تور واژه. په ۱۸۷۷ کال کي په غریبي او ګمنامي کي په داسي حال کي مړ سو چي هم استعمار چیانو او هم یې وطندارانو شړلی وو .

سدوزایی شهزاده ګان هم تر دې بهتر نه وه. د ۱۸۴۳ کال د مارچ تر میاشتي پوري دوی ټول په لاهور کي بند پاته وه نه افغانستان ته ستنېدلای سوای اونه یې برټانوي هند ته د داخلېدلو اجازه درلوده .دوی هم لکه خپل پلار چي په لاهور کي د سیکهانو څخه په وهم کي وو چي هسي نه جواهرات یې ورڅخه غلا نه کړي هره ورځ په وېره کي وه. کله چي یې د خپل ماشومولي کور لودیاني ته د داخلېدلو اجازه تر لاسه کړه نو ورته وویل سوه چي دوی ته به لږي تنخواوي ورکولي کیږي او کورونه به یې هم ډېر واړه وي. د هند په آرشیفونو کي د دوی او د پوروړو تر منځ د دعوو اسناد پراته دي او ټولو په غریبي کي ژوند کاوه. کپتان کولین میکنزي په خپلو خاطراتو کي ولیکل چي دا ډېر زوړ غواړي چي سرې پخواني شته من او نازولي کسان په داسي بد حالت او نیستي کي وګوري. په دوی کي یوه خپله توره خرڅه کړه او ځانته یې ګوله ډوډۍ برابره کړه. د شاه شجاع یوه زاړه درباري ویل چي تمامه ورځ یې له لوږي روژه وي اوکله چي یو څه دال ور ورسیږي نو په کور کي یې جشن وي .

په ستړګو ړوند شاه زمان خو درخواستي ورکړه چي د سرهندي په زیارت کي دې د متولي په حیث د ژوند کولو اجازه ورکړه سي مګر د پټیالي راجا اجازه ورنه کړه او کله چي شاه زمان په ۱۸۴۴ کال کي وفات سو نو مهاراجا ایله اجازه وکړه چي د هغه مړی دې د شیخ احمد سرهندي په زیارت کي د خپلي خوښیني څنګ ته، چي د شاه شجاع مېرمن او د امیر دوست محمدخان خور وه ښخ سي.» ډال ریمپل ص ص ۴۲۳ -۴۲۴

انګرېز جنرال، چي له دې پېښو څخه څه باندي څلوېښت کاله وروسته په پېښور کي کمیشنر وو، د افغان مهاجرینو په باره کي لیکي چي هري خواته ګوري نو د کابل، لغمان او جلال آباد له پخوانیو اوسېدونکو سره به مخامخ سي، چي په خواري غریبي لګیا دي او چي پوښتنه ورڅخه وکړې نو د ټولو دا یوه خبره وي چي کله انګلیسانو پر افغانستان باندي یرغل وکړ دوی د هغوی ملګري سول او هغوی له افغانستان څخه تر وتلو وروسته پر سپین میدان پرېښودل او دغه یې نتیجه سوه. دی لیکي چي په سل ګونو دغه راز کسان په راولپنډي، لاهور، امرتسر، ډېره دون، کراچي، کوټه او د پنجاب پر پوله په نورو ځایونو کي سرګردانه کرځي. واربرټن ص ۱۰۵

امیردوست محمدخان د پنجاب د لاري کابل ته ستون سو. د پنجاب مهاراجه شېرسینګه، چي د رنجیټ سینګه زوی وو، د هغه ډېر تود هرکلی وکړ. او له لویي بدرګي سره یې د کابل پر لور روان کړ. په کابل کي نواب محمدزمان خان، سلطان احمدخان او نورو سردارانو هر یوه ځان د پاچهی لایق باله او د هغوی تر منځ د اختلاف په نتیجه کي

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکي په ځیر و لولئ

بیرته د لوی داخلي جنګ د پیل کېدلو خطر موجود وو .هغوی لا د خلکو د اذهانو د غولولو لپاره له یوه بل چال څخه هم کار واخیست او هغه دا چي په کابل کي یې داسي آوزه واچوله چي د جهاد لپاره یوه روحاني مشر ته، چي سید وي، ضرورت لري او د دې کار لپاره تر میرحاجي بل ور سړی نسته او نواب زمان خان ، سلطان احمدخان او پخپله دوست محمدخان به د جهاد لپاره پوځي چاري پر غاړه واخلي. عطامحمد ۱۸۶
امیردوست محمدخان خپل زامن سردارمحمدافضل خان، سردار غلام حیدرخان، سردارشیرعلي خان او سردار محمداکرم خان، ډېر ژر کابل ته ولیږل او د هغوی له رسېدلو سره د امیردوست محمدخان د مخالفینو قوت کمزوری سو او هغه ته د قدرت نیولو لاره هواره سوه. کاتب ص ص ۱۹۳-۱۹۲
امیردوست محمد خان، د امین الله خان لوګري او طره باز خان په شمول، له ټولو هغو قومي مشرانو څخه چي د انګرېزانو پر ضد د غزا په وخت کي یې مالونه او غنیمتونه ترلاسه کړي وه، د خزاني د ډکولو او د حکومتي چارو د تنظیمولو په منظور، په زرهاوو روپۍ حصول کړې او حکومتي چاري یې پیل کړې. عطامحمد ص ۱۸۶
په دې توګه د افغان او انګلیس لومړی جنګ، چي څه کم درې کاله یې دوام وکړ، د افغانستان د پایتخت په شمول د ښارونو او کلیو په تباهي، د زرهاوو افغانانو په قرباني او پخپله د انګرېزانو په بدنامي پای ته ورسېدی .
مشهوره خبره ده چي وایي کله چي د برتانوي هند ګورنر جنرال لارډ الینبرا دوست محمدخان ته د مخه ښې مېلمستیا کړې وه او عسکري رسم ګذشت یې ورته تېراوه نو امیر هغه ته مخ ور واړاوه او پوښتنه یې ورڅخه وکړه چي تاسي ته خدای دونه نعمتونه او دونه آباد ملکونه او ثروتونه درکړي دي. تاسي زموږ له نیسمتن هیواد څخه چي ټول وچ غرونه او دښتونه دي څه غوښتل؟
کندهار :
که د انګلیسیانو یوه لویه قوه په کابل کي تباه سوه، یوه برخه یې په جلال آباد کي محاصره او بله برخه یې په غزني کي محاصره وه نو یوه لویه برخه یې د جنرال ناټ تر قوماندې لاندې په کندهار کي پرته وه .
د برتانوي هند نوی ګرنرجنرال لارډ الینبرا، چي د لارډ آکلینډ پر ځای، چي د افغانستان د جنګ د پیل کولو او په نتیجه کي د برتانیې د پوځ د تباه کېدلو پړه ورباندي اچوله کېدله، ټاکل سوی وو او د افغانستان وروستیو رپوټونو دونه وارخطا کړی وو چي نه یې پر کابل باندي د جنرال پالک د انتقامي قوي پر مختګ ته زړه ښه کاوه او نه یې په کندهار کي د جنرال ناټ د زیات پاته کېدلو سره موافقه کولای سوای. هغه جنرال ناټ ته امر وکړ چي له افغانستان څخه د خپلو پوځیانو را ایستل پیل کړي؛ البته هغه ته یې دونه اختیار ورکړی وو چي که غواړي د بولان او کوټې له لاري را وتلای سي او که نه وي نو د کندهار غزني او کابل له لاري دي راووزي. جنرال ناټ دوهمه لاره غوره کړه او جنرال اینګلینډ یې د بولان له لاري واستاوه. جنرال ناټ په لاره کي هم په قلات او هم په مقر کي د غلجیو له سخت مقاومت سره مخامخ سو. د غزني بالاحصار یې ونړاوه. په ښار کي یې ځیني قلاوي چور کړې او د سلطان محمود قبریې خراب کړ. د هغه د زیارت دروازه یې، چي په دروغو یې د سومنات د معبد د دروازې نوم ورباندي ایښی وو، له ځځه وایستله او د کابل پر لور وخوځېدی .
ګورنرجنرال د شاه شجاع زوی شهزاده تیمور ته، چي په کندهار کي پاته سوی وو، ولیکل چي نور باید د برتانیې پر مرستو باندي حساب ونه کړي او خپلي چاري پخپله سمبالي کړي. دا وخت صفدرجنګ، چي تر ډېره پوري د میرزا احمدخان او اخترخان علیزي سره ملګری وو، د شهزاده تیمور ملګری سوی وو او عطامحمدخان بامیزایي هم له غازیانو څخه مخ اړولی او د شهزاده تیمور په دربارکي یې ځای نیولی وو. د کندهارسرداران، چي له لومړی ورځي بیا تر مرګه پوري د ایران دربار ته وفادار پاته سول، د کندهار د وروستیو خبرونو له اورېدلو او د انګلیسي قواوو د وتلو سره له ایرانه را روان سول. په ګرشک کي ډېر زیات کسان ورسره ملګري سول او شهزاده تیمور، چي په ځان کي یې د مقاومت توان نه درلود، خزانه یې تشه وه او د انګلیسي دوستانو له ملاتړ څخه محروم سوی وو، د کوټې له لاري، د هندوستان پر لور حرکت وکړ او ځان یې له حتمي مرګ څخه وژغوری. عطامحمد خان بامیزي هم سمدستي خپله جبهه بدله کړه او د سردارانو سره ملګری سو .
د کندهار سردارانو، چي پر افغانستان باندي د انګلیسیانو د لښکرکښې څخه مخکي یې، د قدرت په شپو ورځو کي، خلک له ظلمونو او تېریو څخه تر سږمو رسولي وه، کندهار ته د رسېدلو سره یې د اسلامي شریعت د نظام د ټینګولو ناره پورته کړه. شراب یې، چي د انګلیسیانو د حکومت په زمانه کي ډېر رواج سوي وه، بند کړل او د شرابو خمونه یې په لارو کوڅو کي چپه او مات کړل. پر هندوانو باندي یې، د اسلام په نامه، نوي تعزیرات ولګول او په ښار کي یې محتسبان مقرر کړل .
دې وضعي ډېر دوام ونه کړ او لږ وخت وروسته، چي دوی د خپل واک او قدرت څخه مطمین سول نو بیرته هغه آش او هغه کاسه سوه. لومړی خو یې له خلکو څخه انګلیسي سکې په زور واخیستلې. ټولي یې ویلي کړې او له یوې سکې څخه یې دوې جوړي کړې . او په دې توګه یې خپله خزانه ډکه کړه .او نور یې نو د هیڅ ډول ظلم او تېري څخه مخ نه اړاوه. عطامحمد ۱۸۹-۱۸۸

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

نتیجه :

انګلیسیانو او بل هیڅ لوی طاقت پر افغانستان باندې د یرغل کولو او اشغالولو لپاره هیڅ وخت دلیل نه دی درلودلی. هیڅ وخت یې د یوه بل څخه درس نه دی اخیستی او هر وخت بیرته په تور مخ وتلي دي. مګر په مقابل کې افغانانو هم، د تل په شان، د پردیو له شړلو وروسته د یوه بل ګریوان ته لاس اچولی او د یوه بل په وینو یې لاسونه سره کړي دي او چې سړی ګوري نو یوازنی شی چې افغانان نه ورڅخه ستړي کیږي هغه کور په کور او قام په قام بدي ده چې له سل ګونو کلونو راهیسې روانه ده او لا یې د ختمېدلو درک هم نه معلومیږي .
که د افغان او انګلیس د لومړي جنګ په ترڅ کې د کندهار عطامحمدخان بامیزی، میرزااحمدخان، د زمینداور اخترخان علیزی او نور مشران له انګلیسیانو سره تر هر ځل جنګ وروسته بې اتفاقه سوي نه وای. که دې ټولو مشرانو د هرات له وزیر یارمحمدخان الکوزي سره لاس یو کړی وای. که دې ټولو مشرانو، له کندهار څخه تر کابل پورې، پرتو غلجیو قبایلو او مشرانو سره اتفاق درلودلای. که دوي ټولو په ګډه د کابل د پاڅون له مشرانو سره لاسونه یو کړي وای او که پخپله په کابل کې د پاڅون د مشرانو ترمنځ اتفاق موجود وای او بیا یې په ګډه هم د شینوارو او هم د کوهستانیانو ملاتړ کړی وای او دې اتفاق دوام کړی وای نو هم به انګلیسیانو داسې ماته کړې وای چې د انتقامي عملیاتو په باب یې د فکر کولو او تصمیم نیولو جرأت نه وای کړی .له افغانانو سره د دوهم ځل جنګ د پیل کولو په باره کې به یې، چې په همدغه ډول غیرعادلانه او ظالمانه شکل یې ورسره شروع کړ، شل ځله فکر او غور کړی وای. د افغانانو لپاره به د دواړو جنګونو نتیجه سل ځله بهتره وای او د تل لپاره به یې د یوه ملي اتحاد، چې د ټولو اجتماعي رنځونو علاج دی، بنسټ ایښی وای .
امیر دوست محمدخان، چې د افغانستان له ترټولو هوښیارو او زړه ورو مشرانو څخه یې شمېرلای سو، سره له هغه چې ټول عمر او د قدرت ټول کلونه یې له خپلو ورونو او سردارانو سره په کورنیو جنګونو کې تېر سوی وو، د دوهم ځل پاچاکېدلو په وخت کې یوه لویه اشتباه وکړه او هیواد یې د خپلو زامنو ترمنځ، چې ده به تر بل هر چا زیات اعتماد ورباندې درلود، تقسیم کړ. د هغوی ترمنځ ورورګلوي او اتحاد د ده تر وفات پورې دوام وکړ او چې د امیر سترګې د تل لپاره پټې سوې د سکه او ناسکه ورونو ترمنځ د قدرت د نیولو پرسر جنګونه پیل سول او په نتیجه کې، د دوهم ځل لپاره، پر افغانستان باندې د انګلیسیانو د غیرعادلانه او ظالمانه یرغل بلا نازله سوه .
که بیرته خپلې مخکنۍ خبرې ته وګرځو او هغه بدمرغي احصایې، چې د افغانستان په باره کې، د ملګرو ملتونو او بشري موسسو، بېطرفو ادارو خپرې کړې دي، ومنو چې د ردولو لپاره یې دلیل هم نه لرو نو په پوره زړه ویلای سو چې زموږ د هیواد منورینو نه په داخل او نه په بهر کې، د ملي وحدت د ټینګولو لپاره، چې د ټولو دردونو علاج دی، خپله وظیفه سرته نه ده رسولې .
خلک نه دښمني سره لري او نه د اتحاد کولو لپاره د تنظیمونو جوړولو پوهه او وسایل لري. دا منورین دي چې د هیواد د اولسونو د بدمرغه کېدلو دا تر ټولو ناروغیو مهلک مرض تشخیصوي او علاج یې هم د دوی په وس پوره دی. دغه راز د اولسونو ترمنځ د بې اتفاقۍ اچولو مسوولیت هم دوی ته ور ترغاړې دی او زه په جرأت سره ویلای سم چې په دې مسوولیت او ګناه کې د منورینو غټ اکثریت شریک دی .

مأخذونه:

۱ :عطامحمد، میرزا. نوای معارک. کابل ۱۳۳۱ هجري شمسي .
۲:هراتي، محمدحسین. واقعات شاه شجاع. دفتر سوم. مطبعه عمومي کابل. ۱۳۳۳
۳ :فیض محمد، کاتب. سراج التواریخ. کابل ۱۳۳۳ هجري قمري

4: Kaye, John William. History of the War in Afghanistan Vol2. First Indian Reprint 1999.
5: Dal Rymple, William. Return of a King. United States 2013.
6: Mohan Lal. Life of Amir Dost Mohammed Khan of Kabul Vol2. Oxford University Press. 1978.
7: Eyre, Lieut. Vincent. The Military Operations at Cabul. Peshawar Reprint of 1842.
8: Sita Ram. From Sepoy to Subedar. Edited by James Lunt. Lahore Reprint 1970.
9: Warburton, Sir Robert. Eighteen Years in the Khyber, 1979-1998. Reprint India 2013.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

10: Edwardes, Sir Herbert Benjamin& Herman Merivale. Life of Sir Henry Lawrence Vol1.Lahore Pakistan 1998.
11: Sale,Lady. A Journal of the Disaster in Afghanistan. 1841-2 . Lahore 1969.
12: Frontier and Overseas Expeditions From India. Selection From Government Record Vol3.
13: Raverty, Capt. H.G. A Dictionary of the Pukhto, Pushto or Language of the Afghans. New Dehli 1995.
14: Raverty, Capt. H.G. Notes on Afghanistan and Baluchistan Vol1. Reprint, Quetta Pakistan.
15: Papers Related to Military Operations in Afghanistan. Presented to both houses of Parliament 1843.
16: Correspondence Related to Persia and Afghanistan. London 1839.
17: Gleig, Rev.G.R. Sale's Brigade in Afghanistan. London 1879

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولـئ